

Svět v roce 2025

**Jak bude muset Evropská
unie reagovat**

***DOKUMENT K DISKUSI
LISTOPAD 2007***

www.ein.eu

Svět v roce 2025

Jak bude muset Evropská unie reagovat

Obsah

Předmluva	6
Úvod	5
Souhrn	5
I. Stabilní situace v Evropě	6
II. Budoucí globální výzvy	8
III. Politické možnosti Evropy v klíčových odvětvích	12
Globalizace a digitální hospodářství	12
Demografie a přistěhovalectví	16
Terorismus a bezpečnost	21
Energetika a životní prostředí	27
IV. Důsledky pro Evropskou unii	31
Evropská správa – hodnoty, identita a hranice	31
Multipolární svět – rozhodující role transatlantického partnerství	36
V. Závěry	40

PŘEDMLUVA

Dokument *Svět v roce 2025: Jak bude muset Evropská unie reagovat* představuje významný příspěvek k procesu tvorby politik v rámci evropské pravostředové politiky. Je to pozoruhodná práce, jež vznikla úsilím mnoha lidí sdružených v Evropské síti idejí, síťovém think-tanku sponzorovaném skupinou EPP-ED, jehož cílem je umožnit výměnu názorů mezi volenými politickými zástupci a poradci, akademickými pracovníky, externími odborníky a zástupci občanské společnosti.

Členové sítě, think tanků a politických nadací pracovali uplynulých dvanáct měsíců ve dvanácti tematických pracovních skupinách a sedmi operačních skupinách, přičemž se snažili do hloubky analyzovat relevantní témata a zvážit možné politické reakce. Setkání se konala po celé Evropě – v Bruselu, Paříži, Londýně, Berlíně, Budapešti, Haagu, Bonnu a Madridu, jakož i ve Washingtonu, a vyvrcholila na letní univerzitě, která je pořádána každoročně a letos se konala ve Varšavě.

Tento dokument k diskusi je významnou novou iniciativou Evropské sítě idejí, která má za cíl poskytnout vůdčím pravostředovým aktérům rozhodovacího procesu v Evropě přehled o možnostech budoucích řešení, výzev a příležitostí, a to v delším časovém horizontu, než je obvyklé. Je otevřen veškeré diskusi; záměrem je v této fázi získat co největší paletu vyjádření, aby bylo možné ještě rozvinout a vytříbit zde obsažené analýzy a závěry.

Doufám, že tento dokument bude obecně pochopen coby významný a konstruktivní diskusní příspěvek a že stimuluje širokou diskusi o klíčových tématech, která pojednává.

*Joseph Daul, poslanec Evropského parlamentu
předseda skupiny EPP-ED*

ÚVOD

Často se říká, že lze čelit invazi armád, avšak nikoli invazi myšlenek.

Druhé desetiletí 21. století se blíží a svět se stává místem, kde je přenos vzkazů mezi jednotlivci dílem okamžiku, zprávy přinášejí globální sdělovací prostředky dotekem tlačítka a hranice mají menší význam než kdykoli dříve v moderních dějinách.

V uplynulých 500 letech to byli právě Evropané, kdo udával tempo ve vývoji myšlení, objevování i demokracie, a to ve společnosti založené na vládě práva. Svět se však mění.

Pohyb myšlenek, ať už vědeckých či politických, je dnes svobodnější než kdy dříve. 20. století bylo poznamenáno velkými zvraty způsobenými konflikty ideologií.

Mnoho těch, kdo si jí dosud nebyli vědomi, jsou rychlostí této změny zaskočeni. Některým se toto prostředí líbí, jiní se obávají pouze jeho záporných stránek, které z něj vyplývají, a cítí se vyloučení.

Globální problémy si čím dál více žádají globální řešení. Nedá se popřít, že k těmto změnám dochází, a že mnoho z nich je nezvratných.

V Evropě se nám v posledních 60 letech daří nacházet způsoby, jak řešit základní neshody a společně prosazovat naše společné hodnoty a prosperitu.

Nyní je v sázce to, abychom měli nějakou vizi, se kterou bychom hleděli do budoucnosti, jež může být přinejlepším mlhavá, pokud se díváme na konkrétní dlouhodobé cíle. Ale měli bychom během příštích 50 let soustřeďovat všechny svoje síly k tomu, abychom pomohli těm, kdo zůstávají mimo západní svět a mohli se k nám přidat. Bude to oboustranně prospěšné a Evropanům to pomůže udržet si prosperitu a stabilitu.

Pokud jde o rok 2025, není možné přesně odhadnout, jaké budou v té době okolnosti. Dějiny jsou plné případů, kdy se lidé pokusili předpovídat budoucnost, avšak nezdařilo se jim to, jako například Římský klub nebo slavná zpráva Hudsonova institutu z roku 1967, která nezohlednila vývoj mikročipu.

Sítě však mohou shromažďováním informací a zkušeností napomoci k tomu, navrhnout, jaká by mohla být do budoucna nejlepší cesta, a to tak, že jednoduše budou podněcovat co nejširší diskusi o základních myšlenkách, skutečnostech a stanoviscích. Vlády se takto mohou rozhodovat a občané jim mohou dobře porozumět.

Zde přiložený dokument vypracovala Síť právě v tomto světle, aby v něm uvedla myšlenky týkající se hlavních politických výzev, před kterými stojíme, a předložila návrhy, co by s nimi měla Evropská unie dělat.

*James Elles
Předseda EIN (Síť evropských idejí, European Ideas Network)
říjen 2007*

SHRNUTÍ

V roce 2007 uskutečnila Evropská síť idejí velký projekt, jehož cílem bylo identifikovat klíčové výzvy a volby, se kterými se setkají aktéři rozhodovacího procesu v rámci EU a její členské státy v průběhu následujících dvou desetiletí, a přijít na výhledové myšlenky, které by mohly pomoci tyto výzvy a volby řešit. Celý projekt má za cíl zvýšit soudržnost produkce myšlenek v evropské pravostředové politice.

Tento dokument hledá odpověď na otázku, jaké trendy, budou-li jasně identifikovány, nám v budoucích 20 letech umožní přijímat rozhodnutí nezbytná k tomu, aby mohli Evropané nadále prosperovat a nacházet se stabilně na špičce světového vývoje. V současné době však nelze přesně říci, jaké podmínky budou existovat v roce 2025. Síť idejí však tím, že umožňují sdílení informací a zkušeností, mohou přispět k evokování nejlepší cesty vpřed, a to jednoduše vyprovokováním nejširší možné diskuse základních myšlenek, skutečností a názorů. Vlády mohou tímto způsobem přijímat rozhodnutí, která budou občané lépe chápat.

Tento dokument byl Evropskou sítí idejí předložen právě s tímto záměrem. Má za cíl poskytnout některé myšlenky o hlavních politických výzvách a zdůraznit, k jakým činnostem by měli přikročit činitelé zodpovědní za programy politických stran. Šest hlavních závěrů tohoto dokumentu je následujících:

1. – Tempo diskutovaných témat se výrazně změnilo a důraz se přesouvá z otázek spojených s ústavou ke globálním výzvám. V uplynulých 60 letech Evropané úspěšně nacházeli cesty k překonávání rozdílů, které mezi nimi existují, a k společnému prosazování svých společných hodnot a prosperity. Rychlost proměn se však zvyšuje, zatímco politická témata se nyní čím dál více globalizují a vyžadují globální řešení. Existuje dojem, že Evropa nereaguje na tyto změny dostatečně rychle.

2. – Rozsah a hloubka těchto výzev jsou velmi význačné. Kromě toho se jedná o výzvy dlouhodobé povahy, které není možné řešit pomocí krátkodobých opatření. Z tohoto důvodu je stále důležitější mít jasnou představu o tom, jak se dále bude vyvíjet naše budoucnost.

3. – V tomto stále se vyvíjejícím globálním prostředí neexistuje členský stát, který by byl schopen čelit současným výzvám sám. Evropská unie a její členské státy musí hrát důležitou úlohu a musí napomáhat tomu, aby občané EU pochopili, co pro ně tyto výzvy budou znamenat, a musí je povzbuzovat, aby do se na budoucnost dívali optimisticky a s důvěrou.

4. – V multipolárním světě musí Evropa udržovat kontakt se všemi zúčastněnými stranami, má-li se však řádně reagovat na výzvy týkající se zejména hospodářství, energetiky, životního prostředí a bezpečnosti, je nezbytné rozvíjet zejména transatlantické vztahy. Bude třeba vyvinout novou strukturu transatlantického partnerství. Západní svět bude lépe schopen čelit těmto výzvám, bude-li za tím účelem transatlantické partnerství prohloubeno. K tomu, aby se završil transatlantický trh, bude třeba posílit transatlantickou spolupráci v oblasti hospodářské a v oblasti vytváření politik a bude nezbytné odstranit zbývající mimocelní překážky bránící obchodu a investicím.

5. – V globalizovaném světě založeném na digitální ekonomice bude mít největší význam jednotlivec. Z tohoto důvodu je třeba přizpůsobit zaběhané administrativní postupy EU a jejich členských států, aby se modernizovala evropská správa věcí veřejných. Veřejnost usiluje o využití nových technologií k tomu, aby přiměla politické vůdce k odpovědnému přístupu, diskutovala o jednotlivých konceptech a prosazovala politické změny.

6. – Evropská unie by se nyní měla méně v menší míře zaměřovat na rozšiřování svých hranic východním směrem. Evropa ztratila za posledních pět let mnoho času tím, že se zabývala tzv. ústavním procesem a nevěnovala dostatečnou pozornost potřebě přizpůsobit se rychlejšímu světu, v němž vládne tvrdá hospodářská soutěž, existují důležité strategické hrozby a probíhají významné technologické a kulturní změny. Teď je čas, aby se ustálily hranice EU a věnoval se dostatek času upevnění vnitřní soudržnosti Unie, a umožnilo se tak občanům EU, aby s EU skutečně ztotožnili. Díky tomu bude možné soustředit úsilí na řešení výzev, aniž by docházelo k neustálému rozptylování v důsledku dalšího rozšiřování Unie a potenciálnímu oslabení její schopnosti prosadit se jako významný globální partner. Definování hranic EU by neznamenal konec procesu rozšiřování, znamenalo by však, že by se kladl nejdříve důraz na vlastní zájmy EU – její integrační kapacitu – nikoli na to, aby bylo jakémukoli státu umožněno přistoupit k EU, protože si to přeje.

Konkrétněji se tento dokument zaměřuje na pět hlavních politických oblastí, které vyžadují více času a větší úsilí, mají-li se řešit neodkladné záležitosti, které není možné již nadále odkládat:

➤ Konkurenceschopnost a globální ekonomika

Globalizace rychle mění globální rovnováhu mezi zeměmi. Očekává se, že do roku 2060 bude 50 % světového HDP produkovat Čína a Indie. Tak tomu bylo již v roce ... 1820. Tento návrat Asie jakožto světové ekonomické mocnosti bude pro Evropu představovat významný problém. Bude záležet na Evropanech, zda tento relativní úpadek Evropy ve srovnání se vzestupem Asie bude v následujících dvaceti letech pouze důsledkem snahy o vyrovnání se, nebo bude znamenat, že nyní procházíme procesem, kdy mladé a dynamičtější ekonomiky definitivně zatlačí Evropu do pozadí .

Existuje pouze jedna možnost, jak odvrátit katastrofální politické důsledky, které by vyplývaly z takového vývoje. Evropa se musí dostat mezi průkopníky informačního věku. Musí úspěšně zvládnout ekonomiku založená na znalostech, neboť informační technologie v současnosti pronikají do všech politických oblastí. Nepůjde o jednoduchý úkol. Zvrácení dosavadního trendu bude především otázkou vzdělání, inovací a podnikatelského ducha. Za tímto účelem se bude Evropa muset zbavit strnulosti a regulací trhu, které brání rozvoji dynamického podnikatelského ducha. Chce-li Evropa těžit ze všech výhod, které bude v následujících 20 letech nabízet pokračující proces globalizace, musí zvýšit konkurenci ve vzdělávání v rámci národních vzdělávacích systémů, ale i v celosvětovém měřítku. Tento úkol by se měl stát pro Unii prioritou pro rok 2025.

➤ Demografie a imigrace

Nejzákladnějším a nejzávažnějším problémem, s nímž se nyní potýká Evropa, je nízká porodnost. V celém světě dnes připadá ročně 21 porodů na tisíc obyvatel; ve Spojených státech amerických to je 14 a v Evropě 10. Zvýšení průměrného počtu porodů z 10 na 11 by stabilizovalo počet obyvatel v Evropě, i když pokles počtu obyvatel v produktivním věku by se nezastavil. Zastavení tohoto poklesu by vyžadovalo ještě vyšší porodnost. Současné studie naznačují, že zůstane-li porodnost na současné nízké úrovni, dojde každých deset let od nynějška k dalšímu snížení počtu obyvatel EU o nějakých 30–40 milionů lidí. Tento trend by měl dalekosáhlé důsledky na všechny aspekty života v Evropě, včetně důchodů, dopravy, bydlení atd.

Má-li se čelit výzvám a využívat příležitostí, ke kterým dochází v důsledku demografických změn, je nezbytné, aby politici podporovali vyšší porodnost, zvýšili věk pro odchod do důchodu a míru účasti pracovních sil, podporovali vyšší produktivitu stávajících pracovníků a snížený pracovní úvazek a podporovali adaptabilitu pracovníků pomocí právních a finančních výhod.

Pokud jde o imigraci, země EU budou muset předefinovat politiky legálního přistěhovalectví, které zvýhodňují nekvalifikované pracovníky, a alespoň částečně je nahradit politikami, které podporují imigraci kvalifikovaných pracovníků. Je třeba vyvinout úsilí, aby se zvýšila kvalifikace přistěhovalců dlouhodobě pobývajících v Evropě a využilo se jejich vícejazyčnosti a jejich znalosti kultur ve prospěch mezikulturního porozumění. Bude také nezbytné přijmout opatření, která zvýší zájem o Evropu ve srovnání se zbytkem světa, aby se podařilo získat a udržet kvalifikované pracovníky a zastavit odliv mozků. Bude nutno též důkladněji než dříve řešit specifické problémy spojené s integrací druhé generace, což je v zájmu jak imigrantů, tak i původních obyvatel.

➤ Terorismus a bezpečnost

Tržní demokracie 21. století v dosud nevídané míře otevřela informační zdroje, vyvinula nové způsoby komunikace, usnadnila cestování, vytváření mezinárodních sítí a studentské výměny. V průběhu příštích dvaceti let budou tyto trendy růst exponenciální řadou. Vývoj, ke kterému došlo, dal vznik novému druhu nepřátel, který zneužívá svobody přístupu k informacím, snadné komunikace a svobody pohybu. Nové hrozby odrážejí rozmanitost internetového věku. Demokracie čelí útokům připravovaným cestou „kybernetické mobilizace“, přičemž nepřítel získává potenciální stoupence z celého světa.

Taktikou nepřátel je podkopání a následné zničení morální převahy demokratických společností, a to např. tím, že se snaží přesvědčit je, aby přestaly respektovat vládu zákona v zájmu obrany práva. Tento bezpáteří nepřítel se nerad utkává s demokratickými společnostmi v přímém střetu; raději provokuje k pokrytectví a v klíčových regionech rozvíjí takové činnosti, které vedou ke ztrátě sympatií k umírněnému názoru a oslabují podporu doma.

Boj s terorismem není jednorázovou záležitostí. K vytvoření podmínek, za nichž může být odstraněna hrozba terorismu, musí přispět politické odhodlání, odhodlání veřejnosti vzdorovat terorismu, stále propracovanější a dokonalejší protiteroristická opatření, omezení jakýchkoli důvodů, které mohou vést k nespokojenosti a marginalizace příčin terorismu. Tyto aspekty se mohou různě kombinovat a mohou

vytvářet podmínky k odstranění teroristické hrozby. Klíčem k úspěšnému zabránění v globálním rozvratu způsobeném terorismem může být rozdělení teroristických útoků do různých skupin, reagování na jednotlivé hrozby různými způsoby a vybudování efektivních právních států, které budou prospěšné svým občanům a vybudují demokratické instituce. Unie musí nadále upřednostňovat podporu demokracie a lidských práv na celém světě.

Všichni Evropané si musí být vědomi toho, jak důležité je, aby bojovali za své hodnoty, a že tyto hodnoty musí být bráněny proti všem druhům teroristické hrozby. Zásadní je, aby jejich vlády spolupracovaly na bázi tohoto sdíleného porozumění.

Klíčovou výzvou pro demokratické společnosti v Evropě bude, aby hospodářsky a politicky integrovaly ty sociální skupiny, které se nyní cítí vyloučeny a jsou rozhořčeny. Bude třeba podniknout kroky k podpoře mezikulturního dialogu, posílit pozice umírněného mainstreamového islámu a izolovat extremisty.

Pro všechny tyto účely bude nutno dosáhnout vedoucího postavení, které umožní sladit veškerá dodatečná bezpečnostní opatření s nutností chránit demokratické hodnoty a individuální svobody.

➤ Energie a životní prostředí

Pro dnešní dobu jsou příznačné rychlé změny a obecně zastávaný názor, že klimatické změny nejsou součástí přirozené procesy.

Nejradikálnějším způsobem, jak reagovat na problémy v oblasti životního prostředí, je usilovat o úplné zastavení změny klimatu a plnit závazky přijaté v Kyoto. Existuje však také potenciálně přínosnější alternativní politika, která předpokládá zvolení „adaptační strategie“ vycházející z předpokladu, že změny klimatu vyřeší technologický pokrok. Bude nutno investovat do výzkumu a vývoje, které pomohou hledat nové technologie, jež mohou zlepšit způsob života zde na Západě, ale i život našich sousedů z celého světa, a také životního prostředí, ve kterém žijeme. Slibnější strategie nespočívá v podkopávání tržních základů hospodářského růstu a technologického úspěchu, nýbrž v tom, že budeme těžit ze společnosti založené na vědomostech, ke které globalizace vede.

Pokud jde o energii ve střednědobém výhledu, jediná energetická technologie, u níž bylo prokázáno, že může být významným zdrojem energie, je jaderná energie. Alternativní řešení jako větrné elektrárny nebo biopaliva mohou k pokrytí zvyšující se spotřeby energie přispět pouze v malé míře. Mohou pouze sloužit jako místní doplňkový zdroj energie. Bude tedy nutno zrušit zákazy využívání jaderné energie. Základním úkolem tedy bude získat si opět souhlasné stanovisko veřejnosti k jaderné energii.

Evropská unie a její členské státy by měly poskytovat rozsáhlé daňové úlevy a daňové pobídky pro průmysl, malé podniky, místní regionální a městské samosprávy, jakož i pro majitele domů a spotřebitele, a to za účelem podpory jak výzkumu a vývoje, tak i brzkého zavedení obnovitelné energie a technologií spojených s vodíkovými palivovými články. Velkou výzvou však pro EU v následujících dvou desetiletích

bude podporovat konkurenčního ducha a deregulované prostředí, a to zároveň se zdokonalenými dovednostmi a vzděláním, které poskytne Evropanům nejlepší příležitost, aby se ocitli mezi prvními, kteří plně využijí výhod těchto nových technologických příležitostí.

Tento dokument na závěr připomíná, že všechny tyto výzvy a řešení jsou navzájem úzce propojeny. Téma inovace je například propojeno s tématy demografie a imigrace, zatímco téma imigrace je propojeno s tématem terorismu a bezpečnosti a téma bezpečnosti je propojeno s energetickými a environmentálními tématy. V důsledku toho, pokud má tato analýza plnit svou úlohu spočívající ve varování činitelů politického procesu před eventuálními budoucími nebezpečími, je nutno zdůraznit, že bude třeba provádět pravidelné aktualizace, a to za účelem neustálého zohledňování veškerých změn, které budou mít na tyto vztahy zajisté vliv, jak budou nastávat nové skutečnosti.

I. STABILNÍ SITUACE V EVROPĚ

Život v Evropě vypadá na podzim 2007 dobře. Při pohledu z vnějšku jejích hranic, z USA, latinské Ameriky nebo Asie vypadá Evropa jako stabilní, prosperující a založená na vládě práva, kde je demokracie základním předpokladem.

Pokrok v Evropě a jejích členských státech od konce druhé světové války je pozoruhodný. Političtí lídři byli otřeseni zkušenostmi ze dvou světových válek v průběhu 30 let, a tak se rozhodli, že by měli udělat všechno pro to, aby k takovému pustošení už nikdy nedošlo.

Evropské hospodářské společenství tvořilo na počátku v roce 1957 pouze šest evropských zemí se 170 miliony obyvatel. Nynější Evropská unie již zahrnuje 27 zemí s téměř 500 miliony obyvatel. Tento jedinečný proces a obrovský úspěch byl uznán i v deklaraci k 50. výročí Evropské unie.

Evropská unie díky svým prozíravým lídrům rozvíjí svou schopnost řešit problémy svých členských států prostřednictvím vývoje konceptu společnosti sítí států¹, které dokážou realizovat své ambice tím, že společně vyvíjejí úsilí v konkrétních oblastech.

Tato rozhodnutí přinesla národům Evropy nebyvalou prosperitu. Zásady jednotného evropského trhu jim usnadňují život podporou nerušeného pohybu zboží, služeb, osob i kapitálu přes staré hranice „impéria“.

Evropské hospodářství je v současnosti v dobré kondici. Od roku 2000 vzniklo v eurozóně 13,1 milionu pracovních míst, což je více než ve Spojených státech za totéž období. Ještě lepší obraz získáme, když zahrneme i země, které nejsou členy eurozóny, jako například Spojené království. Noví členové EU na východě rostou tempem, které je srovnatelné s tempem zemí na dálném Východě. Například současná míra růstu Polska odpovídá míře růstu Indie. Česká ekonomika roste rychleji než ekonomika Tchaj-wanu nebo Malajsie. Eurozóna má na rozdíl od Spojených států, které mají deficit 830 miliard dolarů, obchodní přebytek, a přitom jde o ekonomiky srovnatelné velikosti.

Skutečnost, že se německému předsednictví nedávno podařilo získat mandát ke Smlouvě o reformě, jež by mohla být ratifikována během příštího roku, je důležitým krokem k tomu, aby se Evropská unie posunula do 21. století. Smlouva řeší mrtvý bod, do kterého se Unie dostala rozšířením na 27 členů, a umožní jí, aby se mohla soustředit na důležitější záležitosti, jako je energetická bezpečnost, klimatické změny a vztahy s vnějším světem.

Zvyšující se spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí pomůže Evropě vyrovnat se s bezpečnostními hrozbami, jimž nyní čelí. Akce proti terorismu však nemohou být úplně bez podpory USA. Společná hrozba terorismu, které EU a USA čelí, je skutečně významným faktorem, který v posledních letech posiluje transatlantickou spolupráci.

Hlasitá kritika Bruselu však přetrvává. Ten je pod palbou kvůli legislativě v některých oblastech, kde přináší zbytečné překrývání a zvýšenou byrokracií. Navíc jak zjevný nedostatek viditelné odpovědnosti úředníků EU tak široce rozšířený předpoklad o slabé kontrole financí EU dělají silný dojem, že „demokratický deficit“ se stále nedaří odstranit.

Období intenzivní diskuse o ústavě se blíží k závěru. Ale diskuse o budoucích globálních výzvách bude silít. Mezi tyto výzvy patří taková témata, jako potřeba inovace a dovedností vzhledem k rychlému tempu globalizace; demografické změny a přistěhovalectví; terorismus a bezpečnost a v neposlední řadě energetické zabezpečení a klimatické změny.

Evropané jsou oprávněně spokojeni s tím, jak se vyrovnali s problémy, které přineslo 20. století. Čím dál naléhavější otázkou však je: Nejsme příliš samolibí? Jak jsme schopni vypořádat se s globálními výzvami, které nás v 21. století čekají, které se dají řešit pouze účinnou spoluprací na evropské a mezinárodní úrovni? Jaké jsou tendence, které budou v příštích 20 letech v plném proudu, a které, pokud je jasně identifikujeme, nám umožní přijímat rozhodnutí nezbytná k tomu, abychom zajistili, že Evropanům zůstane jejich prosperita a vedoucí místo v globálním měřítku?

¹ Společnost sítí Manuela Castella, 1996

II. BUDOUCÍ GLOBÁLNÍ VÝZVY

Po pádu Berlínské zdi v roce 1989 zažila Evropa období revolučních změn, naštěstí však pokojného charakteru. Struktura Evropské unie prošla velkými změnami, a to jak co se týče členství, tak i pravomocí, a toto vše vyvrcholilo návrhem Smlouvy o reformě, která má být na podzim dokončena.

Zatímco v mnoha ohledech se změny v politickém rozhodovacím procesu odehrávají uvnitř hranic EU, dochází k významnému vývoji v globálním systému, a na něj EU odpovídá sporadicky, čímž vyvolává dojem, že na události spíše reaguje, než aby se je snažila pečlivě promyšlenou strategií formovat.

Rychlé rozšiřování globálních mediálních sítí znamená, že se problémy, ke kterým kdysi docházelo na odlehlých místech, dostávají okamžitě k lidem domů. Nemůžeme zůstat lhostejní k neutěšené situaci jiných ani k výzvám, jimž čelí lidstvo jako celek. Evropa musí být schopná všude, kde je to možné, pozvednout svůj zrak a pomoci dvěma třetinám světové populace, které se globálního systému úplně neúčastní.

Při plnění tohoto úkolu je EIN hluboce zavázána práci, kterou odvedla Fondation pour l'innovation politique, a která zahájila proces diskuse o hlavních zprávách o perspektivách světa v roce 2005, které vydala Národní zpravodajská rada (National Intelligence Council), poradní orgán CIA, spolu s Institutem pro bezpečnostní studie Evropské unie (EUISS).

Pro účely tohoto rozboru budeme budoucí globální výzvy, které jsou dlouhodobé povahy, analyzovat níže pod nadpisy Bezpečnostní rozměr, Politický rozměr a Ekonomický rozměr, a to se zřejmou výhradou, že rovnováha mezi těmito různými prvky se může změnit v důsledku nepředvídatelných událostí.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR

Jistou, ale nepříjemnou situaci, v níž se svět nacházel během Studené války, poté nahradil nejistý, ale uvolněnější svět. I když válku za svobodu celkově vojensky i ekonomicky vyhrály západní státy, v prvním desetiletí 21. století převládají jiné starosti. Objevují se další země, které se snaží převzít kontrolu nad globálním děním.

Náš přístup na Západě byl formován hrozbou invaze z Východu. Nyní jsou výzvy rozmanitější a hůře postižitelné. Hlavní starostí je terorismus – zabránit tomu, aby byly západní společnosti ničeny džihádistickými skupinami, které prosazují svůj radikální přístup tím, že využívají svobodu internetu ke sdělování a vymyšlení svých útoků namířených proti nejslabším a nejzranitelnějším částem našich systémů.

S tím souvisí hrozba šíření jaderných zbraní, které snadný přístup k informacím poskytovaný internetem také zjednodušuje. Jednání s Íránem jsou na mrtvém bodě, avšak v sázce je velmi mnoho. Pokud se Íránu podaří dosáhnout jeho cíle, je těžké předpovědět, kolik zemí bude do roku 2025 jadernými mocnostmi.

Naléhavěji bude třeba řešit otázku „zhroutených států“. Je nepřijatelné, aby téměř 50 z více než 200 zemí světa stále nebylo schopno samo si vládnout. Většina jejich obyvatelstva žije v nuzných podmínkách. Je třeba je do roku 2025 účinně zapojit do mezinárodního systému.

Bude zesilovat hlad po přírodních zdrojích, který může mít dopady na evropskou bezpečnostní a obrannou politiku. Číňané si počínají zdaleka nejlépe při zajišťování budoucích zdrojů energie, neboť podepisují dlouhodobé smlouvy s Íránci a Súdánci o dodávkách ropy a s jinými africkými zeměmi o dalších surovinách. Rusové, kteří jsou obdařeni obrovskými zdroji ropy a plynu se znovu vynořují jako světová velmoc a s radostí tuto svou moc využívají k prosazování svých zájmů – a chtějí se více spoléhat na územní prosazování než šíření informačních technologií mezi své obyvatele?

To, že se v uplynulých letech zdánlivě zmenšila vojenská hrozba, ještě neznamená, že se v budoucnu znovu neobjeví. Viz například nedávná publikace dokumentující „Nový velký skok Číny vpřed, nejmodernější technologie a vojenská síla v příštím půlstoletí“². Rusko, Čína a středoasijské státy vytvořily nedávno regionální organizaci (Šanghajská organizace pro spolupráci). Zatím není jasné, zda k vojenským či hospodářským účelům.

Multipolární svět se vynořuje před našima očima. Evropa musí se všemi těmito lídry jednat, přestože máme malou politickou vůli financovat zbraně, které jsou nutné k tomu, abychom byli také důležitým hráčem. Za těchto okolností však bude třeba znovu potvrdit přetrvávající hodnotu transatlantického partnerství a provést změny v současných strukturách včetně NATO, aby to partnerům umožnilo účinněji společně přistupovat ke globálním výzvám, jako je střední Východ, Afghánistán, Čína a Rusko.

POLITICKÝ ROZMĚR

V příštích dvou desetiletích bude mnohem větší pozornost věnována následujícím třem oblastem politiky:

Demografie a přistěhovalectví – V důsledku zvyšující se průměrné délky života bude v polovině století počet evropských občanů v důchodu oproti dnešku téměř dvojnásobný. Obzvláště problematické bude snížení poměru populace v produktivním věku a populace mimo produktivní věk. Dopady na politiky budou sahát od nedostatku pracovníků a zpomaleného tempa růstu k rostoucímu tlaku na důchodové systémy a stále vyšším výdajům na veřejnou zdravotní péči. Bude třeba se věnovat i otázkám týkajícím se současných přistěhovaleckých vzorců, úlohy přistěhovalectví v politické reakci na demografické změny a výzvam týkajícím se začleňování přistěhovalců do našich společností. Obyvatelstvo na celém světě se bude čím dál více soustřeďovat ve městech, přičemž většina lidí bude žít v aglomeracích, což bude mít hluboké dopady na vytváření politik týkajících se chudoby, zločinnosti a vztahů mezi komunitami.

Energetika a životní prostředí – Bude třeba najít řešení dvojího problému energetického zabezpečení a klimatických změn. Obojí začalo být oprávněně nahlíženo jako dvě stránky téže mince. Naše závislost

² Hudsonův institut, 2005.

na dovážené energii do roku 2030 významně stoupne. Vzroste soutěžení o energetické zdroje. Nedávná zpráva OSN o klimatických změnách je zároveň alarmující, co se týče mezí růstu založeného na fosilních palivech.

Podpora demokracie – Vítězství západního pojetí ekonomie nebude nutně následovat úspěch v tom, povzbudit všechny země k tomu, aby přijaly parlamentní demokracii jako je tomu na Západě. Doma budou navíc takové síly jako strach z terorismu, strach z kulturních odlišností a strach z přistěhovalectví znamenat, že současnou sociální harmonii by mohla ohrozit autoritářská, xenofobní hnutí a hnutí zabývající se otázkami bezpečnosti³.

EKONOMICKÝ ROZMĚR

Globalizace nás čeká i v budoucnu. Může být sporné to komentovat, ale ve skutečnosti je silným nástrojem při tvorbě bohatství. Většinou je hrozbou pro ty, kdo na ni odmítají reagovat. V příštích 20 letech budou mít největší problémy ty země, které se od světových trhů izolují.

Globalizace sama o sobě společnost nerozděluje. Společnost rozděluje strach z globalizace. Neměli bychom se globalizace obávat, měli bychom se obávat těch, kdo v nás vyvolali strach z globalizace. Ve skutečnosti dnes zbývající chudí netrpí přílišnou globalizací, ale právě příliš malou.

Když srovnáme nejbohatší a nejchudší lidi na světě, nůžky mezi nimi se rozvírají. Když však srovnáme HDP na hlavu v USA nebo v EU s Čínou a srovnáme je se situací před mnoha lety, zjistíme, že HDP na hlavu v Číně roste mnohem více než v průmyslově vyspělých zemích. V roce 1960 tvořila střední třída – lidé, kteří vydělávají mezi 20 a 40 dolary denně – pouze 6 % světové populace. Dnes je to 50 %.

Globalizace navíc skutečně mění globální rovnováhu mezi zeměmi. Čína a Indie budou pravděpodobně do roku 2060 tvořit 50 % světového HDP. Bylo tomu tak i v roce 1820. Dnes vidíme posun do Asie. Toto však není v dějinách nic nového. Dnes jsme svědky toho, jak se Asie znovu hlásí o slovo. Nebude to však nutně probíhat hladce. Asie se na své cestě k pozici světové jedničky setká s bolestivými nedostatky v infrastruktuře, problémy s vodou a nedostatkem energetických zdrojů, stejně jako s nedostatkem nezbytných dovedností.

V neposlední řadě ukazuje stagnace kola jednání o rozvoji v Dohá a vzestup bilaterálních dohod to, že existenci mnohostranného rámce nelze považovat za samozřejmost, dokud nebude v rámci WTO pro tyto dohody všemi hlavními obchodními partnery dohodnut přísný kodex.

³ Ústav Evropské unie pro studium bezpečnosti, „*The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025*“, 2006

K tomu, aby bylo možné podrobněji zhodnotit vyvíjející se globální prostředí, v němž budou EU a členské státy jednat, identifikovat důležité dlouhodobé ekonomické a sociální tendence, analyzovat klíčové výzvy politik, které z nich vyplývají, objasnit hlavní alternativy a možnosti v každé oblasti politiky a předběžně navrhnout nejlepší strategie pro budoucí politická řešení, vybrala EIN čtyři hlavní oblasti politik, kde využila práci svých pracovních a operačních skupin:

- 1) **Globalizace a digitální ekonomika**
- 2) **Demografie a přistěhovalectví**
- 3) **Terorismus a bezpečnost**
- 4) **Energetika a životní prostředí**

Tyto čtyři hlavní politické úkoly zahrnují dva související aspekty, jimž se musí Evropská unie věnovat:

Evropská správa

Evropská unie musí být schopna k tomu, aby odpověděla na tyto výzvy, formulovat společné politiky a účinně provádět svoje akce. Je tedy nezbytné, aby Unie měla účinnou **správu**, která by zajistila politickou odpovědnost a finanční zdroje, které jsou k účinnosti potřebné. S tímto tématem je neodmyslitelně spojena otázka jak **hodnot**, tak **identity Evropy**, stejně jako **hranic** Unie.

Transatlantické partnerství

Evropská unie bude při překonávání těchto problémů nepochybně hrát významnou úlohu. Schopní partneři však její účinnost velmi zvýší. Zde budou nezbytným partnerem Spojené státy. Užší **transatlantická spolupráce** v mnoha globálních záležitostech bude nutná k tomu, aby mohla EU hrát v celosvětovém měřítku vedoucí úlohu, zapojovat do jednání další subjekty a navrhnout účinné odpovědi – například na klimatické změny a energetiku.

Konečně, avšak v neposlední řadě, bude ze závěrů obsažených v následujících kapitolách zřejmé, že tyto čtyři hlavní témata jsou navzájem úzce propojena.

III. POLITICKÉ MOŽNOSTI EVROPY V KLÍČOVÝCH ODVĚTVÍCH

Globalizace a digitální hospodářství

ANALÝZA

Globalizace není novým jevem. Podle analýzy Thomase Friedmanna, kterou uvádí ve své knize „Svět je placatý“, začala první fáze průmyslovou revolucí v Evropě v 18. století, kde byly hlavními aktéry **země**. Druhá fáze – éra **velkých mnohonárodních korporací** – začala po druhé světové válce, kdy si pod vedením USA mezinárodní organizace jako GATT, Mezinárodní měnový fond a Světová banka předsevzaly, že sníží obchodní kvóty a tarifní překážky, které se objevily po celém světě. Tento proces byl obnoven během 70. a 80. let. Svého vrcholu však dosáhl v 90. letech v důsledku dvou důležitých událostí:

1. pádu Berlínské zdi, díky kterému se dostaly miliony hladových pracovníků do světového hospodářského systému (po čemž následovala injekce 750 milionů čínských pracovníků poté, co se Čína odvrátila od své staré maoistické komunistické zkušenosti);
2. vzestupu nové technologické revoluce, která neuvěřitelně zlevnila a zjednodušila pohyb zboží a informací téměř do všech koutů světa, a odstartovala fázi šíření znalostní ekonomiky po celém světě.

Globalizace ještě není dokončena (pohyb zboží a služeb zatím není tak volný jak mohl být těsně předtím, než se objevila překážka v podobě první světové války, a to ani v rámci Evropské unie). Jsme však blízko globalizovanému světu, kde se zboží, služby, kapitál, stroje, peníze, pracovníci i myšlenky přemísťují tam, kde jsou nejvíce hodnoceny, a kde a mohou nejúčinněji, pružně a bezpečně spolupracovat.

Globalizace tak odstartovala neuvěřitelný rozmach celosvětového růstu produktivity. Celosvětový růst produktivity se téměř zdvojnásobil – vzrostl ze 1,2 % za rok v 80. letech na 2,3 % za rok v posledním desetiletí – s výjimkou západní Evropy a Japonska, jimž se v posledním desetiletí dařilo méně než v 80. letech. Globalizace je v podstatě hnacím motorem tvorby bohatství ve světě. V současnosti se chudoba snížila tak rychle a dramaticky, jako ještě nikdy v dějinách.

Mnoho uznávaných komentátorů se domnívá, že zvyšující se hospodářské a sociální rozpory jak na mezinárodní tak na národní úrovni by mohly vést k nárůstu negativního vnímání politiky, které by mohlo celý proces vykolejit ještě dříve, než se do roku 2025 dostaneme. My však věříme, že se tyto obavy přeceňují. Absolutní diferenciály hrají svou roli, avšak jsou vyvažovány obrovským pohybem, který pohání globální konkurence, která každoročně povznáší miliony lidí do hospodářské modernity... Na globální trh práce například každoročně vstupuje 15 milionů Indiánů.

A tak je pravděpodobné, že tytéž ekonomické a technologické faktory, které strukturovaly svět v 90. letech, budou působit i v dalších dvaceti letech. Tato třetí fáze globalizace bude fází **jednotlivce**, kterému dá přístup

k informacím prostřednictvím internetu obrovské možnosti. Dynamický růst informačních technologií (IT) znemožňuje předpovědět budoucí směřování, avšak obecná tendence je jasná – rychlost zpracování, uchovávání dat a širokopásmové připojení se budou i nadále rozvíjet nezmenšeným tempem.

Například v roce 2005 odborníci předpovídali, že množství digitálních informací na světě se zdvojnásobuje každých 1100 dní. V roce 2007 se tato doba zkracuje na 11 měsíců. Nová studie IBM předpovídá, že v roce 2010 se bude množství informací zdvojnásobovat již každých 11 hodin. Další zpráva analytické společnosti IDC říká, že do roku 2010 už naroste množství vytvářených a kopírovaných informací více než šestkrát na 988 exabytů, což představuje složenou míru ročního růstu ve výši 57 %.

Ještě působivější je IPv6, příští vrstvý protokol paketové vrstvy internetových sítí. IPv6 je designovaným nástupcem IPv4, současné verze internetového protokolu, ke všeobecnému použití na internetu⁴. K zamyšlení nutí Evropu i USA skutečnost, že Asie se IPv6 blíží mnohem rychleji než my. V roce 2025 už budou práva duševního vlastnictví k mnoha technologickým inovacím nutným k tomuto pohybu pravděpodobně náležet subjektům v Asii.

Nejrozumnější a nejpravděpodobnější předpověď je, že globalizace bude neutuchajícím tempem pokračovat a dokonce se bude zrychlovat. V důsledku toho se bude svět v roce 2025 skládat z více hospodářských velmocí než dříve. Čína, Indie, Japonsko, Korea, Malajsie a Indonésie nabudou ve světovém hospodářství na významu. Obecně se předpokládá, že Čína se v roce 2025 stane hlavním světovým vývozcem a pouze jižní Asie by mohla v té době vytvářet 38 % světového bohatství ve srovnání s dnešními 24 %. Díky tomuto skoku vpřed by byl nový asijský hospodářský pól srovnatelný se zeměmi OECD, které by měly v té době produkovat asi 40 % světové výroby.

Taktéž se očekává, že pokračující proces globalizace přinese i kvalitativní změny. V roce 2025 se již nebude konkurenční výhoda asijských ekonomik omezovat pouze na výrobu zboží díky levné pracovní síle a hojným zdrojům. Globalizace se již dnes šíří za hranice vyráběného zboží a rychle posunuje žebříček přidané hodnoty na další segmenty ekonomiky, jako je sektor služeb, který od ní byl doposud hodně izolovaný (lékařství, zpracování dat, vývoj softwaru, atd.). V důsledku revoluce v komunikačních technologiích, která umožnila, aby znalosti překonaly tradiční překážku v podobě vzdálenosti, dosáhne do roku 2025 asijská konkurence i na oblast přidané hodnoty.

Toto obnovení Asie jako světové hospodářské velmoci bude pro Evropu představovat radikální výzvu.

Konkurence nových národů není hrou s nulovým součtem, pokud výzkum a technologie otevřou nové trhy a vytvoří nové příležitosti budoucího rozvoje v dosud nevyužívaných hospodářských oblastech. Toto je případ Spojených států, kde bylo v posledních deseti letech díky vedoucí roli Spojených států v technologiích a inovaci na každé zaniklé místo kvůli zámořským konkurentům vytvořeno 1,2 pracovního místa na domácím trhu (kde dnes služby představují více než 80 % domácí produkce). Není to však bohužel případ kontinentální Evropy (kde jde o 0,8 pracovního místa na každé zaniklé pracovní místo).

⁴ IPv6 („internetový protokol verze 6“) ohromně navýší počet adres dostupných pro zařízení v síti, což umožní například to, aby měl každý mobilní telefon a mobilní elektronické zařízení vlastní adresu. IPv4 poskytuje 2³² (asi 4,3 miliardy) adres, což nestačí ani na to, aby měla jednu adresu každá žijící osoba, nehledě na vestavěná a přenosná zařízení. IPv6 bude poskytovat 2¹²⁸ (asi 340 miliard miliard miliard) adres neboli přibližně 5×10²⁸ adres pro každého z 6,5 miliardy lidí, kteří dnes na zemi žijí.

Kořeny této situace jsou dobře známy. Evropu zatěžuje přílišná regulace práce a trhu a nepružnost, které brání mobilitě, omezují konkurenci, překáží inovaci a odrážejí od podnikání, které by mohlo představovat přijetí nějakého rizika. V důsledku toho dnes produktivita Evropy roste o jeden procentní bod pomaleji, než tomu bylo před deseti lety, tedy předtím, než se projevil plný dopad posledního stadia globalizace. Hospodářský růst se drží pod 2 % ročně, zatímco v Americe se v průměru zrychlil na více než 3 %. Není divu, že evropská veřejnost v mnoha případech vnímá globalizaci negativně.

Bude záležet na Evropanech, aby se rozhodli, zda bude tento relativní propad ve srovnání se vzestupem Asie v příštích dvaceti letech i nadále důsledkem pouhého efektu dohánění, nebo bude znamenat, že Evropu nyní definitivně poráží mladší a dynamičtější národy.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Je pouze jediná možná strategie, která může Evropu uchránit před katastrofálními politickými důsledky, které by takový vývoj přinesl. K tomu, aby byla Evropa připravená na další kolo globální konkurence, ovládla ho a využila k trvalé prosperitě, musí se dostat do čela informačního věku. Musí úspěšně ovládnout znalostní ekonomiku, protože informační technologie nyní pronikají do všech oblastí politiky a zahrnují další klíčové oblasti růstu, jako jsou nano- a biotechnologie.

Tento úkol nebude lehký, jak lze ukázat na jednom příkladu. Ze tří set korporací na světě, které vydávají hodně prostředků za výzkum a rozvoj, má 130 sídlo v USA, zatímco asi 90 jsou společnosti evropské. Toto špatně nevypadá. Avšak 53 americké společnosti byly založeny po roce 1960, zatímco mezi evropskými je tento počet pouze... dvě. To znamená, že evropské společnosti, které hodně utrácejí za výzkum a rozvoj, patří většinou ke starším odvětvím, ne novému hospodářství ve znamení informačních technologií. Toto samo o sobě chybou není, protože i tato odvětví potřebují modernizaci a inovaci, hlavně vydělávat na digitální revoluci, avšak nestačí to.

Zvrátit tento trend a zmenšit zaostávání je v zásadě **otázkou vzdělání, inovace a podnikatelského ducha**. Toto jsou tři základní možnosti, jež si musí Evropa zvolit, pokud si přeje v následujících desetiletích zůstat mezi světovými hospodářskými a politickými velmocemi.

Jednoduché navýšení financí, které tečou do projektů výzkumu a rozvoje (například veřejné investice), nikdy stačit nebude, protože to, co je potřeba, není pouze více inovace, ale lepší „inovace“, což je něco zcela jiného. V Evropě se důraz na „výzkum a rozvoj“ velmi často projevuje pouze zájmem o výzkum. „Rozvoj“ vyžaduje použití myšlenek ve skutečném světě, kde může výzkum vést k inovaci, a inovace znamená kulturu, která oceňuje podnikatele a jednotlivce, kteří přijímají riziko, kteří vědí, jak přeměnit znalosti na peníze, a neomezují se na přeměnu peněz na znalosti, což ke změně evropské ekonomiky samo o sobě nestačí. V digitální ekonomice je společnost založená na vědomostech zásadní, avšak tyto vědomosti musí být rozvinuty ekonomicky produktivním způsobem. K tomu je třeba, aby se Evropa zbavila nepružnosti a merkantilistických předpisů, jež dusí rozvoj dynamické podnikatelské mentality.

Dnes se globalizuje i vzdělávání. Na tomto novém poli činnosti jsou daleko napřed americké univerzity. Toto je největší hrozba, která před Evropou stojí, poněvadž to znamená, že mnoho lidí, kteří v současnosti žijí z příjmu 5000 €/měsíc, bude muset reagovat na konkurenci jiných pracovníků (například z Indie) s podobným vzděláním a pracovními zkušenostmi, kteří ale budou za tutéž práci požadovat pouze 500 €. Aby mohla Evropa na tuto výzvu reagovat, nebude stačit jeden velký vládou financovaný Evropský technologický institut, ale síť mnoha menších konkurenčních institutů, které Evropanům pomohou adaptovat se na nové prostředí. Univerzity by měly navíc být otevřenější vůči konkurenci ve službách, jež poskytují.

K tomu, aby se zajistilo účinné využívání informačních technologií, které podepírají zlepšování produktivity ve výrobě a službách, které jsou nezbytné k udržení globální konkurenceschopnosti Evropy, bude třeba dát nejvyšší prioritu tomu, zajistit, aby měli Evropané řízení a pracovní sílu s těmi pravými dovednostmi, aby se dokázali chopit příležitostí a pochopit a využívat technologie. Zvláštní péči a pozornost bude třeba věnovat dovednostem a kvalifikaci v IT, a to obzvláště v sektoru malých a středních podniků, které jsou ve vytváření nových pracovních míst rozhodujícím motorem.

Pokud chce mít Evropa prospěch ze všech příležitostí, které pokračující globalizace v příštích dvaceti letech nabídne, bude nezbytná zvyšující se hospodářská soutěž v rámci vnitrostátních vzdělávacích systémů, jakož i v globálním měřítku. To by mělo být do roku 2025 hlavní prioritou Evropy v oblasti vzdělávání.

Demografie a přistěhovalectví

ANALÝZA

Evropané žijí déle – předpokládaná délka života byla v Evropě v roce 1900 pouhých 47 let; o sto let později dosáhla 77. Do roku 2050, pokud ne dříve, vzroste na 81 let pro muže a 86 pro ženy – a v Japonsku to bude 92 let. Toto je globální trend, přestože se projevuje určité časové zpoždění: předpokládaná délka života při narození v Indii je nyní 64 let a v Číně 72 let; celosvětový průměr je 63 let. Podíl světového obyvatelstva ve věku nad 60 let vzroste do roku 2050 na každého pátého člověka, přičemž v roce 1950 to byl jen jeden z dvanácti. Do roku 2050 bude více než deset procent Evropanů starších 80 let.

Zároveň klesá porodnost. V současnosti je ve 29 zemích světa porodnost nižší, než je úroveň nezbytná k udržení jejich populace. V Evropské unii se jedná o vážný problém – 12 členských států EU má porodnost nižší než je třeba k udržení stabilního stavu. Po evropském baby boomu, který vyvrcholil v roce 1964, kdy v EU-15 překročil počet narozených dětí šest milionů, následoval prudký pokles porodnosti. V roce 2002 poklesl počet dětí narozených v EU15 pod čtyři miliony. Celková porodnost klesla pod úroveň nutnou k reprodukci, která je vymezena jako 2,1 dítěte na ženu, což byl stav v 60. letech, avšak dnes je to okolo 1,5.

Zároveň s těmito trendy prudce klesá počet obyvatel Evropy v produktivním věku, a to jak v absolutních, tak poměrných číslech. Ode dneška do roku 2050 klesne počet obyvatel EU mezi 15 a 64 lety o 48 milionů (propad asi o 20 procent) a počet obyvatel ve věku nad 65 let stoupne o 58 milionů. Evropa již nebude mít na každého občana v důchodovém věku čtyři lidi v produktivním věku, ale pouze dva na jednoho. OECD předpovídá, že do roku 2050 by mohla na každou osobu v důchodu v průmyslových zemích připadat pouze jedna pracující osoba.

Za současných trendů se zvedne počet obyvatel EU-27 ze 490 milionů v roce 2005 na 499 milionů v roce 2025, ale pak se do roku 2050 vrátí na 470 milionů. K největšímu nárůstu počtu obyvatel dojde v Lucembursku, Švédsku, Irsku a Spojeném království, kde počet obyvatel do roku 2050 naroste o 41, 18, 14 a 12 procent. K největšímu poklesu dojde v Bulharsku, Rumunsku, Slovinsku, Chorvatsku a České republice. Všechny tyto země by mohly přijít zhruba o 20 procent obyvatelstva. Počet obyvatel USA však díky vyšší porodnosti a přistěhovalectví vzroste z 296 na 420 milionů (což znamená o 42 procent). Počet obyvatel severní Afriky během stejného období vzroste ze 194 na 324 milionů (o 67 procent) a počet obyvatel Turecka do roku 2050 ze 73 milionů na 101 milion (nárůst o 38 procent a porodnost 2,4). V roce 2025 dosáhne růst 90 milionů obyvatel. V souvislosti s diskusí o rozšíření je třeba poznamenat, že ani s těmito nárůsty turecké členství nevyřeší nedostatek pracovních sil v Unii.

Spolu s Japonskem je Evropa na čelním místě v pravděpodobně celosvětovém trendu. V příštím půlstoletí budou asi 90 procent nárůstu počtu obyvatelstva na světě představovat rozvojové země. Počet jejich obyvatel bude nadále po několik desetiletí růst. Krom toho i když porodnost ve východní Asii a latinské Americe klesá, i tyto země budou v mnoha příštích letech i nadále mladší než rozvinuté země. Očekává se však, že porodnost v rozvojových zemích poklesne do roku 2050 na úroveň reprodukce a dále bude pod touto úrovní. Problém

stárnutí a snižování počtu obyvatel začne být hlavním celosvětovým problémem nejpozději v roce 2070. Takže zatímco počet celosvětové populace naroste ode dneška do roku 2025 o čtvrtinu – z 6,4 miliardy na 8 miliard – měl by vyvrcholit v roce 2050 počtem 9,3 miliardy a pak opět klesnout.

Problémy v Evropě

EU a její členské státy se začaly některým z těchto naléhavých problémů věnovat v uplynulých pěti letech. Zatímco mnoho těchto problémů zůstává především v kompetenci vnitrostátních nebo regionálních úrovní vlády, zdůrazňuje se více i jejich celoevropský rozměr. Nejvíce zřejmá oblast činnosti je ve vztahu k **trhu práce** – EU a členské státy se zavázaly, že se například pokusí zvýšit jak podíl dospělé populace v práci, tak věk, v němž odcházejí pracovníci do důchodu. Mnoho evropských zemí má podobné ukazatele zaměstnanosti dospělých. Schůzka Evropské rady v Lisabonu stanovila jako cíl zvýšení celkové zaměstnanosti v průběhu tohoto desetiletí z 64 na 70 procent dospělé populace. Čtyřem členskými státy se již podařilo takové zaměstnanosti dosáhnout a tři se jí blíží, takže tento cíl, přestože je ambiciózní, není nemožný. (V USA je zaměstnanost v současnosti 72 procent.) Zelená kniha „*Odpověď na demografické změny*“, kterou EU zveřejnila v roce 2005, ukazuje, že do roku 2030 bude chybět 20,8 milionu zaměstnanců.

Zaměstnanost žen je v EU v průměru asi o 18 procent nižší než zaměstnanost mužů. Specifický lisabonský cíl tak je zvýšit **zaměstnanost žen** z 55 na 60 procent. (Ve Švédsku pracuje okolo 70 procent žen.) Toto není jen problém hospodářské a sociální politiky. Má i morální rozměr, kde se musí změnit přístup. V některých zemích (například v Německu, Irsku a Itálii) se pracující matky považují za „špatné matky“. Totéž platí pro otce, kteří si vezmou rodičovskou dovolenou a bojují s překážkami ve svém pracovním životě i s tím, že je okolí vidí jako „měkké“. Proto jsou čím dál nezbytnější dodatečné programy, které by podpořily návrat rodičů do zaměstnání po dovolené na péči o dítě. K určitému pokroku na tomto poli již dochází, a to hlavně v postkomunistických zemích, kde mnoho žen před roky 1989–1990 pracovalo. Ve skutečnosti pouze pracující matky byly považovány za „emancipované“ a v důsledku toho se těšily společenskému uznání. Dnes mají země s vysokou zaměstnaností žen jako Francie nebo Švédsko také vysokou porodnost. To ukazuje touhu žen v mnoha zemích jak po kariéře, tak po rodině. Z politického hlediska se zdá vhodné nastavit sociální rámec tak, aby ženám umožnil být matkami a zároveň i zaměstnankyněmi.

Stejně důležité je snížit **nezaměstnanost mládeže** a zapojit mladší pracovníky do pracovního procesu dříve než dnes. I **starší pracovníky** je třeba povzbuzovat v tom, aby v práci zůstali déle. Průměrná délka důchodu v roce 1900 byla jen něco přes rok. V roce 1980 již činila 13 let a v roce 1990 19 let. V budoucnu bude důchod pravidelně zabírat dvě až tři desetiletí.

Evropská komise odhaduje, že pokud by se **průměrný věk odchodu do důchodu** v Evropě mohl zvýšit o pět let, pak by mohly zůstat veřejné výdaje na důchody přinejmenším stejné, a to navzdory demografickým změnám. EU má zvláštní cíl, a to zvýšit zaměstnanost lidí ve věku mezi 55 a 64 lety z 39 na 50 procent. V mnoha zemích se zaměstnancům ve státním sektoru zvyšuje věk odchodu do důchodu. Ruší se schémata předčasného odchodu do důchodu a zavádí se „pružná“ rozmezí věku odchodu do důchodu. Zaniká přísná souvislost mezi věkem

odchodu do důchodu a důchodovým věkem. Některé členské státy se snaží reformovat svoje systémy důchodového pojištění tak, aby se snížilo finanční zatížení státu – hlavně tak, že se prodlouží doba, po níž je třeba pojištění platit, **výše důchodů** se váže spíše na ceny než na výdělek a přejde se ze systému založeného na příspěvcích na systém založený na zisku. Vedle toho státy povzbuzují občany, aby si platili kromě veřejného i soukromé pojištění a spořili tak, a to často prostřednictvím daňových pobídek. Podporuje se i vyšší přenositelnost důchodů, aby se podnítila mobilita mezi pracovními místy. **Francie, Polsko, Británie a Švédsko** v poslední době některé z těchto změn zavádějí.

Další prostředek, jak řešit nedostatek pracovních sil, je plně využít již přítomný **pracovní potenciál přistěhovalců**, a to podporou vzdělání přistěhovaleckých rodin a zlepšením jejich příležitostí ve vzdělávání. Rodiče-přistěhovalci často podkopávají šance svých dětí, a to mimoděk kvůli tomu, že dostatečně neznají místní školský systém. To je samozřejmě škodlivé pro ambice a aspirace samotných dětí, ale i pro společnost jako celek, a je to hlavně ekonomický problém. Počet lidí v produktivním věku klesá, a tak je nezbytné, aby se všichni občané vzdělávali a byli zaměstnáni co nejefektivněji, jak je to možné.

Možná, že nejzákladnějším a největším problémem Evropy je **nízká porodnost**. V celém světě připadá v současnosti ročně 21 porodů na tisíc obyvatel. Ve Spojených státech je to 14, v Evropě 10 a v Japonsku jen 9. Kdyby se počet porodů zvýšil z 10 na 11 na tisíc obyvatel, počet obyvatel Evropy by se alespoň stabilizoval, i když by to nezabránilo poklesu počtu obyvatel v produktivním věku. Pokud bychom měli tomuto poklesu zabránit, vyžadovalo by to ještě větší nárůst porodnosti. Podle nejnovějších studií ode dneška za každé desetiletí, kdy zůstane porodnost na současné nízké úrovni, klesne v budoucnu počet obyvatel EU o 30–40 milionů.

Přesto lze nízkou porodnost chápat jako reakci žen na ekonomické a sociální podmínky, která nutně neznamená „kolaps rodiny“ v demografickém a sociologickém smyslu. Skutečný počet dětí v rodině jen málokdy odpovídá počtu dětí, jaký by si jejich rodiče přáli. Touha mít děti zůstává v čase spíše konstantní, nemůže však být naplněna kvůli finančním nebo společenským překážkám. Co se týká veřejné politiky, pozornost by se měla soustředit na odstraňování toho, co lidé vnímají jako společenské překážky nebo překážky v zaměstnání, které jim brání mít děti. Vlády hledají opatření, která by mohla mít přímý nebo nepřímý účinek, přestože nevyhnutelně dojde k dlouhé prodlevě, než se tato opatření projeví v nárůstu počtu pracovních sil. „**Podpora rodin**“ se v mnoha zemích stává čím dál důležitějším politickým cílem. Zřejmé je na prvním místě to, že daňové systémy a systémy sociálního zabezpečení je možné přizpůsobit tak, aby byly pro větší rodiny spíše výhodné, než aby k nim byly neutrální. Daňové pobídky pro zařízení denní péče a její skutečné poskytování tu také mohou hrát důležitou úlohu. Jako inspirace může sloužit to, jak se podařilo zastavit pokles porodnosti Francii a Švédsku.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

K tomu, aby se mohli vypořádat s problémy i využít možností, které demografické změny přinášejí, budou evropští politici muset:

- povzbuzovat vyšší porodnost prostřednictvím finančních pobídek, opatření, která pracujícím ženám usnadní vychovávat děti, lepšího poskytování denní péče a posíleného právního rámce a společenského statusu rodin;
- zvyšovat zaměstnanost, a to hlavně žen a mladých pracovníků včetně podpory práce na částečný úvazek;
- zvýšit věk odchodu do důchodu a důchodový věk, omezit předčasné odchody do důchodu a bojovat proti diskriminaci starších občanů na pracovišti;
- zvýšit finanční rezervu, kterou vytváří ti, kdo pracují, na svoje důchody, a podporovat pružnější spojení a důchodová schémata;
- podporovat větší produktivitu stávajících pracovníků, aby tato zvýšená produktivita vyvážila deflační účinky snižujícího se počtu obyvatel;
- podněcovat přizpůsobivost pracovníků, aby disponovali dovednostmi, které jim během profesního života umožní pohyb mezi pracovními místy a profesemi.

Co se týká přistěhovalců, měly by být předloženy následující návrhy:

1. Je třeba, aby země EU znovu promyslely právní úpravu svých přistěhovaleckých politik, které upřednostňují nekvalifikované dělníky, a nahradily je přinejmenším částečně politikami, které usnadní přistěhovalcům kvalifikovaných pracovníků. Je nutné důkladně zvážit možné výhody bodového systému („modrá karta“ možná spolu s kanadským modelem), který by bylo možné přizpůsobit národním nebo regionálním podmínkám a také vývoji na trhu práce. Ekonomiky zemí EU by tak mohly mít užitek ze „získávání mozků“. Variací na toto schéma, které by bylo přínosem pro země, z nichž tito pracovníci pocházejí, by byly dočasné stáže odborníků z rozvojových zemí, kteří získali vzdělání a zaměstnání v průmyslových zemích, a kteří by se poté vrátili do své vlasti, kde by využívali své nové dovednosti a zkušenosti.
2. Tento přístup je třeba na oplátku doplnit pomocí chudým zemím při rozvoji jejich ekonomik.
3. Je třeba vyvíjet snahu o zvyšování kvalifikace přistěhovalců s dlouhodobým pobytem a využít jejich zvláštní potenciál spočívající v mnohohazyčnosti a vzhledu do mezikulturního dialogu. Měly by se zvážít zvláštní programy na podporu osvojování druhého jazyka a programy podpory přistěhovalců ve škole a odborném tréninku. Integrace a vzdělávání přistěhovalců může přinést státu, který je přijme, obrovský

užitek, pokud bude potenciální zvláštní dovednosti přistěhovalců podporovat a využívat. Díky svým mnohojazyčným dovednostem a vzhledu do sociálních a kulturních tradic svých příslušných zemí, odkud pocházejí, mohou hrát rozhodující úlohu při prosazování mezikulturních vztahů, což je v našem globalizujícím se světě mimořádně důležité.

4. Je třeba, aby EU našla společná řešení problémů s nelegálním přistěhovalectvím, protože činnosti jednotlivých států, například udělení legálního statusu nelegálním přistěhovalcům, má z důvodu mobility pracovníků uvnitř EU dopady i na další členy EU.
5. Je třeba učinit Evropu atraktivnější oproti zbytku světa, aby přitáhla a udržela si zkušené pracovníky a zvrátila odliv mozků. Tyto politiky mohou zahrnovat například usnadnění mobility zkušených pracovníků přes evropské hranice za pomoci zvláštních víz pro výzkumné pracovníky v Evropě.
6. K řešení všech problémů s přistěhovalectvím zvláštní přistěhovalecká politika nestačí. Je třeba ji podpořit integrační politikou, která zahrnuje například povinné kurzy zaměřené na jazyk, kulturu a historii hostitelské země.
7. V některých zemích je třeba se důkladněji než dříve věnovat zvláštním integračním problémům přistěhovalců a „druhé generaci“ (dětem přistěhovalců), což je v zájmu přistěhovalců i místních obyvatel. Vzdělání je zásadní; školní docházka by např. měla sloužit ke sbližování komunit a nikoli k jejich vzájemnému odcizování. Spolu se sociální mobilitou je to klíčový nástroj pro dosažení integrace.

Terorismus a bezpečnost

ANALÝZA

Bezpečnostní situace Západu může v budoucnu znovu čelit tradičním hrozbám. Avšak jednou oblastí, kde již klíčové výzvě čelí, je hrozba džihádismu. Není to pouze teroristická hrozba, ale je nejvíce smrtonosná a v dosahování svých cílů zachází nejdále.

Liberální demokracie na celém světě se stala cílem útoků beztvareho a různorodého nepřítele. Není to „střet civilizací“ – začalo to jako vnitřní konfrontace v rámci muslimského světa –, ale střet mezi civilizovaným islámem a barbarským džihádismem. Džihádismus je útokem proti všem, kdo bez ohledu na náboženství věří ve vládu práva, lidská práva, pluralitu a demokratickou vládu. Odmítá samý základ demokracie z toho důvodu, že jakýkoli systém vlády založený na vůli lidu spíše než na vůli boha (kterou vhodně zprostředkovávají právě jeho přívrženci) je podle něj bezbožný. Není to ani tak „válka proti teroru“ jako válka myšlenek – boj za demokracii. Rozsah tohoto problému nesmíme podceňovat. Je to boj, jenž se nedá vyhrát tím, že nabídneme pár ústupků. Zatímco tradiční teroristické skupiny spíše vznikaly proto, aby upozornily na své problémy a zdůraznily křivdy, přiměly vlády, aby s nimi jednaly a aby si vynutily ústupky, džihádisté podle slov Husajna Massawiho, bývalého vůdce Hizbaláhu (2003)

„nebojují proto, abyste nám něco nabídli. Bojujeme proto, abychom vás zlikvidovali.“

Džihádismus

Původně to byl vnitřní boj uvnitř muslimské společnosti. Extremisté odmítali modernizaci svých společností a přijetí toho, co vnímali jako „západní“ společenské, ekonomické a politické zvyky. Na počátku měla tato diskuse mezi „islamisty“ a hlavním proudem muslimů akademickou povahu. Islamisté však byli čím dál militantnější a čím dál násilnější tím, že začali budovat organizace, rozvíjet sítě a verbovat konvertity s cílem podkopat islámský svět. Muslimy, o kterých si mysleli, že se „přizpůsobují Západu“, nebo kteří podporovali demokracii, považovali za zrádce víry.

Džihádisté nyní otvírají druhou frontu. Útočí na Západ, aby oslabili svoje oponenty, posílili svoje vlastní tažení a zahájili další fázi svého boje za světovou nadvládu. Mohou bojovat za to, aby dostali americké vojáky z Iráku – nebo předtím ze Saúdské Arábie – a vytvořili palestinský stát a postavili se proti Izraeli. Pro džihádisty jsou to však jen důvody, se kterými mohou manipulovat, aby ospravedlnili svou činnost a motivovali svoje příznivce. Snaží se podřývat autoritu nebo zdiskreditovat ty, kdo se snaží ustavit v muslimském světě životaschopné státy, jako v Iráku nebo Afghánistánu, protože jejich dlouhodobým cílem je sjednocení všech muslimů ve fundamentalistickém státě, jejich výklad nového „kalifátu“ jako rozhodující krok na cestě k ovládnutí světa založeném na jejich výkladu práva „šaría“ a teokratické vládě.

Je těžké zveličovat ambice jejich výzvy demokratickému světu. Tato válka myšlenek „nastává a zastřešuje
jedenadvacáté století“⁵.

⁵ Phares, Walid, „War of Ideas“. Palgrave Macmillan, 2007.

Nová zbraň – moderní komunikační nástroje

Nová hrozba je nového řádu. Stejně jako v případě boje proti nacismu nebo komunismu je tato hrozba celosvětová, avšak v případě terorismu jsou metody boje místní, nepředvídatelné a děsivé. Snaží se podkopat demokratický svět tím, že využívá nejzákladnější svobody a bohatství jako zbraně, a tak mění jeho sílu v jeho slabost. Volný trh a demokracie jednadvacátého století vytváří bohatství a mocnější jednotlivce. Otevírají zdroje informací a vymýšlí nové systémy komunikace tím, že usnadňují cestování, mezinárodní sítě a studentskou mobilitu v takovém měřítku, jako ještě nikdy.

V příštích dvaceti letech budou tyto trendy exponenciálně narůstat. Tento vývoj vytváří nový druh nepřítele, který svobodný přístup k informacím, snadnou komunikaci a cestování zneužívá. Nová hrozba odráží rozmanitost internetového věku. Demokracie trpí útoky prostřednictvím „kybernetické mobilizace“ – „elektronické všeobecné mobilizace (*levée en masse*)“⁶⁶ – přičemž potenciální rekruty nepřítel svolává z celého světa. Zdroje, které jsou k vedení takového globálního tažení třeba, jsou malé – videorekordér a přístup k internetu učiní z jakéhokoli proslovu nebo zvěrstva, únosu nebo vraždy zbraň ve výzbroji džihádisty. Je to odvrácená strana revoluce v informačních technologiích. Jak o Usámovi bin Ládinovi řekl David Kilcullen, australský vládní specialista na potlačování vzpour: „Kdyby neměl přístup ke globálním médiím, satelitní komunikaci a internetu, byl by to jen potrhlý chlapík v jeskyni“.

Jejich taktikou je podrýt a pak zničit morální převahu demokracií – snaží se je přinutit k tomu, aby opustily vládu práva, když chtějí právo hájit, aby používaly věznění bez soudu, když chtějí chránit ty, kdo jsou na svobodě, aby používaly mučení, když chtějí zabránit násilí, aby zabíjely nevinné, když chtějí bránit jednotlivce, a aby zaváděly čím dál náročnější bezpečnostní opatření na úkor svobody. Vyvolávají vzájemné podezření a strach mezi komunitami, čímž vytváření napětí, které mohou dále využívat. Před výzvou k otevřenému souboji tento beztvářý nepřítel dává přednost tomu, přinutit demokracie k pokrytectví, k jednání, které odcizí umírněné mínění v klíčových regionech a podkopou jejich podporu doma. Věří, že jejich úspěchy přesvědčí konvertity z řad těch, kteří utrpěli nějakou křivdu – ať už po právu nebo ne – zatímco oslabují odhodlanost veřejnosti.

Tito nepřátelé demokracie mají nyní k dispozici nové nástroje, které podporují útočnou a radikální ideologii, a mnoho potenciálních rekrutů po celém světě.

Hlavní teroristické hrozby

Lze identifikovat čtyři prvky této koalice teroristů, které budou tuto diskusi v příštích letech formovat:

- Zprvce jsou to státy, které jsou nepřátelské vůči demokratickým hodnotám. V současnosti patří mezi hlavní protivníky Írán a Sýrie. Zatím se přímé konfrontaci se Západem spíše vyhýbají. Jejich zájmy spočívají v místních či regionálních krizích a v rozšiřování své moci do bezprostředního okolí. Poskytují tudíž skrytou podporu zvláštním skupinám v nestabilních regionech, jako je Palestina a Libanon, čímž v poslední době způsobují regionální napětí a obavy světového společenství. Nová

bojovnost Íránu, co se týče jaderného potenciálu, by mohla představovat nový směr. I když není možné s jistotou předpovědět, jak se budou Írán nebo Sýrie v příštích dvaceti letech vyvíjet, je pravděpodobné, že ony nebo podobné státy – některé teokratické, jiné autoritářské, třebaže sekulární – budou i nadále představovat hrozbu.

- Vysoce organizované skupiny, které nakonec financují západní spotřebitelé prostřednictvím plateb za ropu, zakládají školy pro extremisty, výcvikové tábory pro teroristy a vyvíjejí prostředky, jak útočit na západní cíle. Madrasa financované wahábitisty poskytují úrodnou půdu teroristům, zejména v Pákistánu, ale i v Evropě. Živí potenciální rekruty a pak je směřují do svých systémů.
- Tyto organizované skupiny jsou schopny posilovat svou moc a rozšiřovat svůj dosah tím, že zakládají sítě spojené se svým tvrdým jádrem. Škála nesourodých skupin s různými důvody ke stížnostem a různými cíli jsou ve spojení prostřednictvím internetu a levného cestování, sdílení zdrojů a znalostí.
- Kromě těchto sítí jsou i další, kdo cítí odcizení, podněcování k tomu, aby spouštěli vlastní kampaně proti místním cílům, a to s podomácku vyrobenými zařízeními, vše ve jménu vyšších cílů.

Proti hrozbě terorismu není žádné rychlé řešení. Jak ukazují příklady z celého světa od Peru po Severní Irsko, k vytvoření úspěšného odporu vůči terorismu a konečně též definitivnímu vykořenění terorismu musí nastat zároveň mnoho faktorů:

- silná politická rozhodnost;
- odhodlání veřejnosti odolat hrozbám vůči demokracii
- čím dál složitější a rafinovanější protiteroristická opatření
- omezení všech legitimních důvodů ke stížnostem a
- odsouvání teroristických témat na okraj.

Zdá se, že některé tendence jsou jasné. Zatímco se zdá, že protiteroristická činnost nyní zahrnuje teroristické organizace do defenzivy, teroristická hrozba v žádném případě nijak rychle nezmizí a Evropa musí být připravena na další útoky. Zdá se, že hrozba je čím dál decentralizovanější a „spontánnější“. Největší obava je z toho, že by se teroristům podařilo získat biologické látky nebo jaderný materiál, čímž by se terorismus dostal na novou úroveň⁷.

⁶ Cronin, Audrey, „Cyber-Mobilization: the New Levée en Masse“, http://ccw.politics.ox.ac.uk/publications/cronin_parameters.pdf

⁷ Národní zpravodajská rada

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Na makroúrovni řešení tohoto „globálního povstaectví“ ve válce myšlenek je možné, že demokracie budou muset plánovat nekonvenční „dlouhou válku“, ve které budou muset využít dovednosti v boji proti terorismu a vzpourám spolu s vojenským úsilím o stabilizaci a obnovu. Nyní je třeba učinit kroky, které oslabí ideologické základy hrozby terorismu a sníží jeho schopnost jednání s jakýmkoli dopadem. Pokud to bude účinné, může se jim podařit zajistit, aby se do roku 2025 tato hrozba omezila na nevýznamnou úroveň. Ale přesto může být úspěchem v boji s globálním povstaectvím vlastně kolaps útoku tím, že se zaměří pozornost na různá bojiště různými způsoby, odstraní oprávněné důvody k nespokojenosti a rozvinou účinné státy založené na právu a schopné přinášet svým občanům prospěch a založit demokratické instituce. Tato strategie „rozkladu“ by se zaměřila na „odříznutí spojení mezi jednotlivými bojišti, zabránění tomu, aby byly regionální a globální subjekty schopné spojovat a využívat místní subjekty, přerušení toků mezi džihádistickými bojišti a v jejich rámci, odepření útočišť, izolace islamistů od místního obyvatelstva a přerušení vstupu zdrojů islamismu na Středním východě⁸.

Vnitrostátní souvislosti

Všem Evropanům musí být jasná důležitost boje za jejich hodnoty a jak je nutné je před všemi druhy hrozeb terorismu chránit. Nezbytné je, aby jejich vlády spolu na základě tohoto sdíleného chápání těsně spolupracovaly.

Klíčovou výzvou bude pro demokratické společnosti v Evropě politicky a ekonomicky **integrovat** ty společenské skupiny, které se v současnosti cítí vyloučené a našťavané. Bude třeba podporovat kulturní dialog, posílit postavení umírněných muslimů a izolovat extremisty. Zároveň musí západní vlády ukázat, že politiky integrace a kulturního porozumění jsou znaky síly, ne slabosti. Například nemůže být řeč o tom, tolerovat takové praktiky, o nichž se snaží někteří jejich zastánci tvrdit, že vycházejí z „práva šaría“ v částech našich měst, které naprosto odporují tradičním hodnotám. Je nutný podstatný další výzkum toho, jak určit případy extremistických tendencí mezi některými částmi muslimské populace.

Toto úsilí bude třeba zdvojnásobit, protože hrozí, že terorismus bude prudce reagovat – jak to mají teroristé nepochybně v úmyslu – a povede ke zvýšené netoleranci⁹. Západní společnosti vcelku ve své reakci na teroristická zvěřstva prokazují významnou politickou zralost, a to má na vztahy mezi společenstvími minimální dopad. Hrozí však, že dlouhodobá teroristická vojenská akce tuto situaci zhorší.

Bude vyvíjen tlak na to, aby byla přijímána opatření, která omezí svobodu a zvýší napětí, což možná ještě posílí stárnutí populace a ekonomické změny, které vyvolávají strach a nejistotu. Političtí představitelé budou muset **vyvažovat všechna další nutná bezpečnostní opatření se závazkem vůči demokratickým hodnotám a svobodě jednotlivce**. V zásadě neexistuje žádný konflikt mezi bezpečností a individuální svobodou. Západní

⁸ Kilcullen, David, Countering Global Insurgency, strana 46; <http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf>

⁹ Evropský institut pro bezpečnostní studie: *The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025*.

vlády se nesmí nechat vyprovokovat teroristy k tomu, aby učinily kroky, které by přesto, že by působily jako správné, jednoduše podpořily příčiny v základech terorismu. Klíčovou diskusí je úloha regulace a role, kterou může hrát ve zmírňování zneužívání nových technologií. Je nutno zjistit, jak by bylo možné učinit internet bezpečnějším a regulovanějším prostředím.

Zkušenost ze Severního Irsku a odjinud ukazuje, že bezpečnostní služby mocně investují do **výzvědných služeb** a infiltrují teroristické skupiny, aby mohly odhalit a potlačit povstalecké teroristické iniciativy. Protože džihádistický terorismus je decentralizovanější než mnoho předchozích hrozeb terorismu, bude to vyžadovat významné úsilí a zdroje. Národní zpravodajské a bezpečnostní agentury členských států musí v této oblasti účinněji spolupracovat, a těm, kdo za vedení těchto akcí odpovídají, je třeba dát finanční a politickou podporu. Tyto agentury se musí mít na pozoru před infiltrací. Klíčovým prostředkem účinné politiky boje proti terorismu je sledování toku peněz a osob. Velkou pozornost je také třeba věnovat podezřením, že džihádistické teroristické sítě vyhledávají napojení na stávající evropské teroristické skupiny a zločinecké podsvětí, aby byl dopad těchto operací co největší.

Je třeba zvýšit **bezpečnost nezbytné infrastruktury**. Složitá západní ekonomiky velmi závisí na rozsáhlé infrastruktuře, která zabezpečuje jejich základní potřeby, jako je energie, voda a potraviny. Tyto sítě a distribuční vzorce je třeba přezkoušet a vylepšit, aby se zajistila jejich spolehlivost a schopnost vydržet koncentrovaný útok.

Možným problémem s tzv. „válkou proti terorismu“ je, že se zdá, že ztrácí podporu veřejnosti. Když byl tento boj zahájen jako reakce na konkrétní zvěrstvo, měl zpočátku širokou **veřejnou podporu**, avšak jeho cíle jsou v očích veřejnosti čím dál nejasnější. Jde o to, porazit Al Kajdu? Pokud ano, jak to souvisí s válkou v Iráku? A co jiná bojiště? Afghánistán? Somálsko? Je třeba lépe vysvětlit povahu této hrozby a skutečnost, že je to „boj za demokracii“, pokud si mají západní vlády udržet veřejnou podporu v boji, který má hluboké důsledky pro zdroje a nakonec i lidské životy. Političtí představitelé musí odolat těm, kteří dávají přednost uklidňování a těm, kdo (často v médiích) mají krátkou paměť.

Mezinárodní souvislosti

Při provádění politiky „**rozkladu**“ s cílem rozložit džihádistické sítě je třeba vyvinout úsilí směrem k odstranění legitimních zdrojů nespokojenosti, aby bylo možné izolovat extremisty uvnitř jejich vlastních společenství, odříznout jim přísun rekrutů a finančních prostředků, omezit logistickou podporu, kterou dostávají od hostitelských společenství, a posílit postavení umírněných vůdčích muslimů. Toto je klíčová oblast, kde je nezbytné transatlantické partnerství. Tvrdí se, že by mělo být vyčleněno mnohem více zdrojů na politické, hospodářské a psychologické operace než na ozbrojené zásahy, třebaže v současnosti evropské státy vynakládají na tradiční obranu velmi málo prostředků.

Palestina a Izrael – Západ musí naléhavě pokračovat v podpoře snah dosáhnout dohody mezi státem Izrael a palestinskou samosprávou, včetně vytvoření palestinského státu, jak bylo stanoveno v mírovém plánu Kvartetu. V životním zájmu Evropy a USA je nyní životaschopný palestinský stát, který by požíval dostatečné

legitimity doma i v zahraničí k tomu, aby minimalizoval tento historický konflikt jako příčinu nepřátelství. Je důležité zdůraznit, že džihádisty nebudeme uklidňovat smírem. Stejně by odmítli vše, čeho by bylo dosaženo. Bude to však důležitý příspěvek směrem k tomu, izolovat je od hlavního proudu muslimského mínění.

Irák – pokud bude veřejnost vnímat situaci v Iráku tak, že koalice byla poražena, bude to pro dlouhodobé zájmy Západu těžká rána. Navzdory závažným chybám koaličních jednotek po jejich úspěšné invazi, je třeba najít politickou vůli k tomu, tento směr udržet. Další boje budou stát jak mnoho finančních prostředků, tak i, což je důležitější, lidských životů. Tato bitva je však v dlouhodobém boji za demokracii životně důležitá. Odhodlání umírněných iráckých představitelů a západních spojenců musí být dostatečně silné na to, aby odolalo radikálům a podařilo se rozvinout životaschopný irácký stát. Je důležité zmínit paralelu se sovětskou invazí do Afghánistánu. Džihádisté jsou přesvědčeni, že v Afghánistánu Sovětský svaz porazili, a že se v důsledku toho zhroutil celý sovětský blok. Podobné „vítězství“ jim nesmíme v Iráku umožnit.

Afghánistán – ani zde nesmíme boj prohrát. Hrozba Talibanu byla omezena a situace se od situace v Iráku v mnohém liší. Avšak civilisté budou potřebovat vidět ekonomický a společenský přínos nového uspořádání, pokud mají nalézt odvahu vytrvat v přijímání podpory Západu pro svou novou demokratickou vládu.

Střední východ – Západ si musí stanovit jako prioritu vývoj silných států založených na vládě práva a ústavní vládě, které budou chránit lidská práva a napomáhat hospodářskému rozvoji. Je třeba pak podnit reformu, která rozšíří základ demokratické vlády. Jsou tu však nebezpečí. Umírněné nedemokratické vlády mohou ohrožovat radikálové, avšak této hrozbě je buď možné aktivně předem čelit nyní, nebo jí umožnit, aby propukla a způsobila v budoucnu ještě větší problémy. Západ musí povzbuzovat hospodářský rozvoj a politiky, které budou snižovat nezaměstnanost, a to zejména mezi mladými. Neexistuje žádná přímá souvislost mezi chudobou a terorismem – naopak, mnoho teroristů pochází ze zámožného prostředí –, avšak nedostatek ekonomického pokroku přispívá k pocitu odcizení. Národům Středního východu by se mělo pomoci, aby tam, kde je to možné, hrály v globalizačním procesu plnou roli. Musí se snažit o politiky dialogu, které podpoří rozvoj „islámské demokracie“ podle vzoru „křesťanské demokracie“ ve sladění náboženské víry a demokratických principů, čímž se vybuduje přijímání ústavní vlády mezi věřícími voliči a respekt k právům jiných a vyvrátí tvrzení, že demokracie je něco dekadentního, co jim Západ vnucuje. Takový dialog vyžaduje vážné investice nezbytných zdrojů. Jen málo středovýchodních zemí má spojení s demokracií a dobrým vládnutím, jako třeba Commonwealth. Neexistuje žádný středovýchodní ani středozezemský ekvivalent Rady Evropy, který by prosazoval lidská práva.

Severní Afrika je jako blízký soused Unie pro bezpečnost Evropy oblastí zvláště důležitou. V rozvojových programech hospodářské spolupráce a politické výměny musí Unie mít vztahy okolo Středozezemního moře za prioritu.

Širší islámské společenství – klíčovým cílem musí být podpora dalších států s větší muslimskou populací, jako je Pákistán a Indonésie a národy střední Asie, aby byly schopny následovat země jako je Malajsie a Indie a rozvinuly poměrně stabilní a liberální vlády spolu s rostoucí ekonomickou prosperitou.

Širší svět – ve velké části Asie se rozvíjí pulzující tržní ekonomiky, které se připojují ke globální obchodní síti a jsou na nejlepší cestě dohnat západní úroveň ekonomické prosperity. Ale co zbytek? Například části východní Afriky poskytují základnu operacím Al Kajdy. Pomoc, která má podpořit rozvoj hospodářství, není správná, protože přináší místním lidem okamžitý zisk. Tyto oblasti jsou v dlouhodobém zájmu Západu a demokratických hodnot, a tak vyžadují politickou vůli a přidělení zdrojů, které by odpovídaly jejich důležitosti v boji za demokracii.

Energetika a životní prostředí

ANALÝZA

Klimatické změny

Životní prostředí se mění. Mnoho oblastí po celém světě zažívá větší výkyvy teplot a nevyočitatelné počasí, které vede k takovým pohromám, jako jsou povodně nebo sucho. Zalednění ustupuje, ledovce tají a pouště se rozrůstají. Svět zažíval velké změny teplot i počasí v celých svých dějinách. Evropa například mezi lety 1500 a 1850 zažila „malou dobu ledovou“, která následovala po „teplém středověkém období“. Současné období je však významně rychlostí těchto změn a rozšířeným přesvědčením, že se nejedná o přirozenou událost.

Vzniká konsenzus, že současnou fázi klimatických změn způsobuje globální oteplování způsobené hlavně bezprecedentním nahromaděním CO₂ v zemské atmosféře, a je tedy vedlejším produktem našeho modelu hospodářského růstu a moderního způsobu života založeného na spotřebě energie z fosilních paliv. V důsledku toho, pokud se díváme na rok 2025, je pravděpodobné, že naše globální životní prostředí se bude nadále zhoršovat, a že otázky životního prostředí a energetiky budou výrazně ovlivňovat tvorbu politiky.

Očekává se, že ekonomická globalizace v současném tempu přinese v příštích dvaceti letech 60 % nárůst poptávky a spotřeby fosilních paliv. Na Zemi dojde k podstatnému nárůstu emisí skleníkových plynů a klimatické změny budou stále citelnější. Podle hlavního proudu analytiků začneme účinek globálního oteplování, který byl dosud spíše omezený, jasně pociťovat až koncem tohoto období, tzn. mezi lety 2025 a 2030, kdy budeme pozorovat následující jevy: zvýšení průměrných teplot na zemském povrchu o 0,4°C až 1,1°C do roku 2025, zrychlení tání, vzestupu, oteplování a okyselení oceánů, nárůst srážek, častější přírodní katastrofy (vichřice, tajfuny, vlny veder, záplavy,...) a čím dál větší vzácnost čisté vody spolu s výskytem nových pandemických hrozeb. Důsledky pro období vhodné k pěstování plodin a pro výtěžky sklizně mohou být závažné. Mezivládní panel pro klimatické změny¹⁰ tvrdí, že je vysoce pravděpodobné, že více než 50 % dosud zaznamenaných změn teplot bylo způsobeno lidskou činností, která způsobuje koncentraci skleníkových plynů¹¹.

Samozřejmě, že existují i opačné názory. IPPC je kritizován za svou metodologii jak ve svých předpokladech dalšího vývoje současných trendů, tak i zpětných analýzách základu globálních teplot na omezených záznamech a biologických údajích, které lze interpretovat různě. Například spor o „hokejku“ se týkal zjednodušené grafiky ve zprávě IPCC z roku 2001, podle níž byly globální teploty mezi lety 1000 a 1900 stálé, a pak prudce stouply¹². Mnoho vědců (většinou klimatologů specializovaných na studium tvorby mraků, které jsou hlavní determinantou vývoje počasí) nyní otevřeně napadá závěry IPCC, na nichž jsou založeny současné politiky a názory na globální oteplování. Nenapadají skutečnost, že teploty mohly během posledních 20-25 let vzrůst. Zpochybňují však dlouhodobé závěry vyvozené z pozorování v minulosti. Vznikají nové modely klimatu, které

¹⁰ Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPPC) byl založen v roce 1988 dvěma organizacemi Spojených národů, a to Světovou meteorologickou organizací (WMO) a Programem OSN pro životní prostředí, aby zhodnotil rizika klimatických změn.

¹¹ Čtvrtá hodnotící zpráva IPCC – Změny klimatu 2007

¹² Označuje se také jako „rekonstrukce MBH98“. Tuto metodologii navrhli Mann, Bradley a Hughes.

podstatně snižují odpovědnost emisí CO₂ a lidské činnosti za oteplování v poslední době, a to například tím, že kladou větší důraz na to, že roli mohou hrát přírodní jevy, jako je cyklus sluneční činnosti.

Obtížné je při tvorbě politiky to, že v době, až bude možné dát na tyto otázky definitivní odpověď, už bude možná na jakoukoli nápravnou akci pozdě. Nicméně tvrzení, že největší příčinou klimatických změn je lidská činnost, je nyní široce přijímáno, a veřejné mínění nyní stále více požaduje nějakou akci. Vlády musí odhadnout rovnováhu pravděpodobnosti a odhadnout riziko, zda jsou nutné zásadní změny politiky. Je jasné, že pokud se nakonec prokáže, že klimatické změny nejsou dílem člověka, tyto politické iniciativy přinejhorším sníží globální HDP a možná podkopou technologické inovace k vyrovnání se s jejich důsledky. Pokud jsou však dílem člověka, tak by měla nečinnost katastrofální důsledky.

Energetika

Členské státy EU dnes spotřebují o 45 procent méně energie, než spotřebovaly k výrobě též jednotky hospodářského výkonu v roce 1973. Avšak absolutní poptávka po energii i nadále stoupá. Primární spotřeba energie v EU-25 stoupla mezi lety 1971 a 2003 o 41 procent. Celosvětová spotřeba fosilní energie má v příštích dvaceti letech stoupnout o 60 procent. Dvě třetiny tohoto nárůstu půjdou na vrub asijských zemí, hlavně Číny a Indie. Ropa zůstane nejžádanějším zdrojem paliva, zatímco spotřeba zemního plynu by se měla do roku 2030 zvýšit o 87 %. V důsledku toho Evropa čelí čím dál větší soutěži o omezené zásoby, třebaže už nyní je největším dovozcem ropy a plynu na světě.

Sdělovací prostředky rády upozorňují na nebezpečí, že se světové zásoby fosilních paliv do konce tohoto století vyčerpají. Odhaduje se například, že zemní plyn vystačí už jen na 60 let. Tyto předpovědi jsou vždy nerealistické a nespolehlivé (pamatujete na předpovědi „nulového růstu“ v 70. letech?). Většina těchto odhadů podceňuje úlohu poměrných cen a inovací v procesu zajišťování udržitelného a přiměřeného toku zdrojů. Existují například významné zásoby uhlí – třikrát větší než zásoby ropy nebo zemního plynu, měřeno v množství energie –, které by za přiměřenou cenu mohly být použity k pokrytí energetických potřeb. Člověk může rozumně předpokládat, že ještě dlouho po roce 2025 nebude s rezervami energie žádný skutečný problém.

Podle Mezinárodní energetické agentury bude nutno celosvětově investovat řádově 20 000 mld. USD. Tento objem prostředků bude muset být financován zejména soukromými investicemi, a tak se bude muset soukromý sektor postavit do čela řešení jak energetické bezpečnosti, tak změny klimatu. Vlády budou muset zavést relevantní rámec a povzbuzovat odpovídající nasměrování investic.

To neznamená, že nemohou vyvstat problémy spojené s dodáváním přiměřených množství energie na trh a předcházením dramatickým nárůstům cen. Ve střednědobém horizontu hrozí nebezpečí, že infrastruktura, která je třeba k získání, dopravě a kultivaci energetických rezerv, nebude k pokrytí poptávky stačit. Mnoho těchto zemí těžících ropu má vlády, které spíše usilují o maximalizaci krátkodobých příjmů, než aby se snažily o dlouhodobou ekonomickou optimalizaci. Navíc někteří z klíčových producentů ropy, jako je Venezuela, Rusko a Irák, nesporně z různých důvodů takové politiky sledují nebo mají takové vnitřní problémy, které investory odrazují nebo jsou vůči nim nepřívětivé.

Zásadní problém EU navíc vyplývá z její čím dál větší závislosti na vnějších energetických zdrojích. Její míra závislosti klesla od roku 1975 z 62 % na dnešních 48 %, má se však do roku 2030 opět zvýšit, a to na 70 %.

Tento problém tkví ve skutečnosti, že v podstatě všichni hlavní producenti ropy a tranzitní regiony, na nichž Evropa se svými dovozy závisí, jsou oblastmi velké geopolitické nestability. A tak není možné opakující se relativní nedostatky a růsty cen vyloučit jako důsledek regionálních politických nepokojů nebo nedostatek modernizace a údržby lokálních infrastruktur.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Klimatické změny

Jsou tedy dva způsoby, jak na tento problém reagovat. Nejradikálnější je pokusit se zastavit klimatické změny jako celek. To je v zásadě přístup přijatý v Kjótu. Stanovily by se maximální kvóty emisí pro znečišťující činnosti, aby se tak koncentrace CO₂ zpomalily, zastavily a pak zvrátily. Zavedly by se předpisy, které by zajišťovaly, aby průmysl i domácnosti přijímaly nové vzorce výroby a spotřeby, které umožní větší využívání technologií na základě čistých energií. Vlady by prostřednictvím daní zasahovaly do trhu, aby stanovily ceny tak, aby se vytlačila fosilní paliva a podnítil rozvoj obnovitelných zdrojů energie. Výroba elektřiny by se přesunula z fosilních paliv k neuhlíkovým alternativám, jako jsou jaderné nebo tzv. udržitelné energetické zdroje.

Alternativní a možná přínosnější politikou v dlouhodobém horizontu je zvolit „adaptační strategii“ založenou na konceptu, že řešení problémů, které klimatické změny přinášejí, bude technologické. Je potřeba výzkum a investice, které pomohou najít nové technologie, které mohou zlepšit způsob, jakým my na Západě i naši sousedé po celém světě žijeme v našem a s naším životním prostředím. Jinými slovy spočívá slibnější strategie ne v podrývání tržních zdrojů hospodářského růstu, ale v přeměně znalostní společnosti, která se díky globalizaci rodí, na kapitál.

Je tu nebezpečí, že každý pokrok, kterého jedna země nebo jeden kontinent dosáhne, a to možná za cenu vysokých nákladů, v každém případě zničí činnosti jiných, kteří podobnou strategii nesledují. Čína například v současnosti plánuje 500 nových uhelných elektráren¹³, což by rychle zmařilo jakýkoli pokrok dosažený v Evropské unii. Některá místa se obávají, že pokud taková politika nepřinese to, co slibuje, existuje riziko, že ideologická hysterie povede k takovým právním a cenovým omezením, že to zničí samotné tržní pobídky, na nichž spočívají investice, technologický pokrok, a tedy i naše schopnost dosahovat vysoké životné úrovně stejně jako větší energetické výkonnosti a udržitelnosti. V této věci se opět objevuje příležitost pro světové vůdčí postavení. Tím, že Evropská unie bude působit jako průkopník v nápravné akci, bude mít silnější pozici k ovlivňování globální diskuse a povzbuzení ostatních, aby následovali její vedení.

Jakmile budou očištěna data a vylepšeny modely, bude třeba politika stálého sledování a adaptace. Ke koordinaci přístupu na globální úrovni a sdílení informací o nových trendech bude nutná mezinárodní spolupráce.

Energetika

Střednědobě je jedinou prokázanou energetickou technologií, která může mít významný dopad na zabezpečování energie, energie jaderná. Alternativní řešení jako větrné mlýny či bioplyn dokážou k zásobování energií přispět pouze málo. Mohou to být pouze užitečné místní doplňky. Bude tedy třeba zrušit zákaz rozvoje jaderné energie. Základním problémem je změnit všeobecný konsenzus o jaderné energii. Dlouhodobě může řešení spočívat ve vodíkové technologii, která umožní přechod na plně obnovitelný energetický režim založený na schopnosti téměř každého zajistit si energii pro své potřeby a sdílet výrobu elektřiny s mnoha dalšími. Vodíková technologie má potenciál, aby ukončila závislost světa na dovážené ropě, výrazně snížila emise oxidu uhličitého a zmírnila následky globálního oteplování. První velký průmyslový region, který ovládne její plný potenciál, bude určovat tempo ekonomického růstu pro zbytek země. Navzdory důležitým průmyslovým průlomům z poslední doby je však tato technologie stále vzdálena tomu, aby byla dostupná za výhodné ceny.

Převládající názor, který sdílí většina odborníků, profesionálů a politiků, je ten, že pouze tržní mechanismus bude příliš pomalý na to, aby vyřešil možné problémy Evropy s energií a zajistil hladký přechod do budoucího „postropného“ období. Přestože tržní síly stále tlačí správným směrem, vzhledem k naléhavosti tohoto problému se má za to, že trh tento úkol sám nezvládne, a že musí vstoupit vláda a stanovit pokyny a zajistit průmyslu silné investiční pobídky. Například by se mělo vážně zvážit vyšší zdanění postupů a činností, které poškozují životní prostředí, a měly by se vyčlenit příjmy, které by měly podpořit přechod na obnovitelné zdroje („přesun daní“). Evropská unie a její členské státy by měly poskytnout štědré daňové výhody a pobídky průmyslu, malým podnikům, místním regionům i obcím, stejně jako majitelům domů a spotřebitelům, aby povzbudily výzkum a rozvoj a co nejrychlejší přijetí obnovitelných energií a vodíkových technologií.

Ale je toto skutečně ten správný způsob, jak bychom měli jednat? Nebezpečí tohoto přístupu je v tom, že přímý zásah vlády způsobí to, že přivede evropské energetické možnosti do technologicky slepé uličky (jako se to stalo například ve Francii se slavným Minitelem). Dějiny nabízejí mnoho příkladů, které ukazují, jak ve skutečnosti vládní regulace a podpory průmyslu zpomalují proces adaptace a inovace, který mají urychlovat. Přenos průmyslové politiky na evropskou úroveň jí nezbytně nepřinese šanci na to, aby byla úspěšnější.

Nicméně co se týká roku 2025, existují důvody k tomu, abychom byli spíše optimističtí. Úžasný vzestup digitální společnosti nám umožňuje představit si budoucí možnosti, o nichž by nikdo ještě nedávno ani nesnil. Například díky digitální společnosti je nyní ve spojení s vodíkovou revolucí uskutečnitelné, aby se objevilo zcela nové a radikální energetické paradigma, které bude fungovat podle procesů, které se až tak neliší od těch, které daly v oblasti telekomunikací vzniknout internetu.

Velkou výzvou pro EU bude v příštích dvou desetiletích podpora takového typu soutěžního ducha a deregulovaného prostředí spolu s vylepšenými dovednostmi a vzděláním, které nabídnou Evropanům tu nejlepší šanci být mezi těmi, kdo jako první plně využijí výhod těchto nových technologických příležitostí.

V každém případě, ať už bude konečná volba jakákoli, a i když se prokáže, že ty nejpesimističtější předpovědi klimatických změn jsou nepodložené, naše současné životní prostředí a energetické starosti silně ovlivní to, jak

¹⁵ Susan Watts, BBC Newsnight Science Editor, 2005. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/4330469.stm>

bude svět v roce 2025 vypadat. Je pravděpodobné, že společnost bude v roce 2025 založena na velké důležitosti etiky vzhledem k životnímu prostředí, a to díky úvahám o ekologické ukázněnosti a udržitelném rozvoji.

IV. DŮSLEDKY PRO EVROPSKOU UNII

Evropská správa – hodnoty, identita a hranice

ANALÝZA

Ve světle předchozích kapitol, které se týkaly budoucích výzev, je udivující, jak rychle se svět otvírá naprosto novému období úsilí. Nejen, že Evropská unie potřebuje být schopna jednat; když totiž nebude Unie schopna efektivně fungovat, stěží záleží na tom, zda má vhodné politiky. Správa Unie tedy nutně má rozhodující význam. Vystává otázka samotné povahy evropských hodnot a identity, ale také hranic Unie. Význam tak mají následující aspekty:

- základ společných hodnot a identity Evropy;
- institucionální aparát Unie;
- potřeba účinné správy a odpovědnosti;
- vymezení hranic Unie.

Základ společných hodnot a identity Evropy

Základem evropské správy je potřeba sdílených hodnot a vize Evropy a jejího místa ve světě. Žádná institucionální stavba ani administrativní vyladování nemohou kompenzovat nedostatek shody na základních principech. Toto kulturní dědictví formuje sdílené uznávání hodnoty lidské důstojnosti, svobody, plurality, dodržování lidských práv, vlády práva, spravedlnosti, tolerance, ochrany menšin a úlohy vlády všemi lidmi v celé Evropě. Jak poznamenává Římská deklarace EPP,

„základem našeho politického programu jsou židovsko-křesťanské kořeny a společné kulturní dědictví Evropy stejně jako klasické a humanistické dějiny Evropy a to, čeho dosáhla v období osvícenství“¹⁴.

Diskuse o identitě a hodnotách Evropy není statická a konečná situace, ale nepřetržitý úkol, dynamický a otevřený proces, v němž docházejí členové evropské společnosti ke shodě na společném vnímání sebe sama a ostatních. Tím, že sdílíme kulturu a získáváme hlubší vhled do toho, jak svět vnímají jiní, se můžeme zbavit svých předsudků, otevřít svou mysl a rozvinout synergii pro další spolupráci.

¹⁴ Pro Evropu občanů: Priority pro lepší budoucnost („Římský manifest“), přijatý na kongresu EPP v Římě 30. – 31. března 2006. http://www.epp.eu/dbimages/pdf/encondoc310306final_copy_1_copy_1.pdf.

Hodnoty – Náš evropský systém hodnot spočívá na čtyřech základech:

- politický systém starověkého Řecka zavedl myšlenku přímé demokracie. V éře globalizace je nezbytné, aby se občané účastnili rozhodovacího procesu Unie. Stejně tak jsou důležitým příspěvkem k politické stabilitě svoboda slova a pluralita;
- náš právní systém hluboce ovlivnilo římské dědictví. Například soudní ochrana, rovnost před zákonem a právo na majetek zůstávají nezbytnými podmínkami rozvoje prosperujících ekonomických systémů;
- odkaz křesťanských hodnot je důležitější než kdy dříve. Dobročinnost, tolerance, svoboda jednotlivce, respekt k lidské důstojnosti a solidarita zajišťují politickou stabilitu;
- nakonec posledním úhelným kamenem je osvícenství, kdy se objevuje sekularismus jako nejtrvalejší odkaz. Svoboda náboženství na místní i mezinárodní úrovni je základní podmínkou mírumilovného soužití lidí.

Přestože nemáme právo trvat na tom, aby naše hodnoty uznával celý svět, měli bychom si uvědomit, že svoje hodnoty sdílíme s ostatními v západním světě. Zejména úloha USA byla rozhodující nejen v tom, že umožnila porážku komunismu a sjednocení Evropy, ale také pomáhá rozvíjet kulturní společenství hodnot.

Identita – Evropská identita se dá v širokém smyslu vymezit pomocí kulturních, historických, náboženských, politických a zeměpisných termínů, ale EU (a její předchůdci) zároveň budují mnohem specifičtější „Evropu“ s jejími institucemi, projevy, pravidly a předpisy. Ústředním aspektem kulturní Evropy je národní stát. Pro občany je národ mnohem více přítomný, dokáže mnohem více měnit jejich činnosti, a tak posiluje jejich identitu. Na základě těchto národních států je nutné, aby byla vysoká úroveň vnitřní soudržnosti mezi členy Unie, pokud má účinně fungovat.

Institucionální aparát

Berlínský summit znamenal pro Unii klíčový průlom. Patová situace, která nastala po dvou neúspěšných referendech ve Francii a Nizozemsku, skončila. Třebaže mluvení o krizi mohlo být přehnané – základním znakem úspěchu Unie je její schopnost pokračovat a vyrovnat se s obtížnými podmínkami – po dvou vlnách největšího rozšíření Unie v historii, kdy se v podstatě zdvojnásobil počet jejích členů, byla reforma zapotřebí. Demokratická zlepšení jejích institucí, co se týká legislativy i odpovědnosti za rozpočet, se opožďovala. Rada potřebovala efektivnější rozhodovací proces, aby mohla naplňovat potřeby rozšířené Unie, a Unie se potřebovala přizpůsobit tomu, aby mohla hrát v celosvětovém měřítku významnější úlohu. Toto se v Berlíně podařilo postupným reformním balíčkem, který se zaměřil na nezbytné reformy obsažené ve Smlouvě o ústavě.

Potřeba efektivní správy

V oblasti evropské správy se nejvíce pozornosti věnuje ústavní výstavbě Unie, ale třebaže je tato „globální“ otázka ústřední, jsou tu další „malé“ starosti, které nesmíme přehlížet. Demise Santerovy Komise vyvolala závažné otázky, zda byla Komise na svou úlohu strážkyně smluv připravená. Tento ambiciózní reformní proces byl zahájen v důsledku šetření Evropského parlamentu a Výboru moudrých (1999), a obě následné Komise se pokoušely vypracovat program požadovaných změn.

Jedním z největších nebezpečí, která Evropské unii hrozí, je to, že členské státy jsou neustále v pokušení přenášet na její instituce nové a nové úkoly, aniž by jim nutně poskytly zdroje, aby je účinně prováděly. Toto vede k nenaplněným očekáváním, zklamání a odmítání.

Vymezení hranic Unie

Hranice vytvářejí pocit sounáležitosti a identity. Vyznačují vlastnictví a nabízejí ochranu. Žádná společnost ani ekonomika nemůže bez hranic existovat – jsou nezbytnou součástí politického procesu. V případě Evropy se hranice v průběhu staletí měnily. Neexistuje jasná definice, kde Evropa začíná a kde končí. Zatímco hranice na sever a západ jsou vymezeny docela jasně, neexistuje všeobecně sdílený názor na to, kde jsou východní hranice Evropy. Podle německého vědce Hartwiga Hummela nejsou evropské hranice žádné vnější pevné body, ale staly se historickými konstrukty, které se mohou měnit a vyvíjet.

V případě Evropské unie a vymezení hranic Evropy mají členské státy společný zájem, který spočívá na sdílených hodnotách Evropy založených na sdílených dějinách a tradicích. Ty tvoří pocit sounáležitosti. Člověk nemůže s jinými spolupracovat, pokud neexistuje vzájemné chápání společných hodnot. Je tedy možné, že síla sdílené vize může vlastně určit, kde Evropa začíná a končí ze zeměpisného hlediska. To je zajisté případ Evropské unie.

Diskuse, které se dosud rozvinuly, ukazují, že program EU se nyní rychle mění, a to od výstavby k využití institucí k tomu, vyrovnat se s globálními výzvami. Dalo by se říci, že Evropa v posledních 5 letech ztrácí čas tzv. ústavním procesem a nevěnuje dostatečnou pozornost tomu, aby se rychleji přizpůsobila světu, kde vládne tvrdá hospodářská konkurence, hrozí důležité strategické hrozby a kterým se ženou technologické a kulturní změny.

Při naplňování těchto cílů by se jistě zdálo, že se blíží doba, kdy už budou hranice Evropy stanoveny, aby občanům EU umožnily skutečný pocit identity. Také by to umožnilo koncentrované úsilí o vyřešení budoucích problémů, aniž by EU neustále rozptylovalo rozšiřování a možné oslabování její schopnosti být platným globálním partnerem. Takové vymezení hranic EU by neznamenal konec procesu rozšiřování, ale přimělo by EU spíše se nejdříve dívat na své vlastní zájmy – na svou integrační kapacitu – než na to, aby umožnila kterémukoli státu, aby se připojil hned, jakmile o to projeví zájem.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Změna postojů ke správě

Při řešení těchto problémů bude Evropská unie muset reagovat na to, jak se postoje k vládním orgánům všech typů mění:

- Politické instituce trpí v důsledku narůstající ztráty respektu k autoritě. V důsledku obecně sdíleného názoru na obecné směřování politiky se zdají výsledky voleb jako čím dál méně významné a možná v důsledku toho účast ve volbách až na pár výjimek stále klesá.
- V globalizovaném světě založeném na digitální ekonomice bude mít největší význam jednotlivec. Z tohoto důvodu je třeba přizpůsobit zaběhané administrativní postupy EU a jejich členských států, aby se aktualizovala evropská správa věcí veřejných. Veřejnost má v úmyslu využít nových technologií, aby političtí vůdci přijali svou odpovědnost a aby prosazovala politické změny. Veřejnost chce využívat nové technologie k tomu, aby přiměla politické představitele, aby jim důležité záležitosti vysvětlovali, diskutovali s nimi o nich a usilovali o politické změny. Čím dál častěji jsou využívány k šíření myšlenek a získávání příznivců blogy. Demonstrace se organizují pouze s krátkým předstihem, a to prostřednictvím e-mailu a textových zpráv. „Virtuální“ nátlakové skupiny nahrazují se stávají hlavní hnací silou politicky motivovaných kroků a nahrazují roli tradičních svazů.
- Identifikace většiny veřejnosti s národními státy Evropy zůstává silná a tyto státy budou pravděpodobně i nadále hlavním ohniskem loajality jejich občanů a nezbytné pro dobrou správu věcí veřejných. Stále více se však přijímá myšlenka, že se politická moc může tam, kde to je nezbytné – např. v případě některých politik na evropské úrovni a jiných na regionální/místní úrovni –, rozptýlit do různých úrovní správy, anebo úplně odstranit z dosahu správy jako takové a ponechat soukromým subjektům, ať už komerční nebo dobročinné povahy, nebo jednotlivcům. V důsledku toho se správa všeho druhu ocitá uprostřed soutěže o vliv a moc.

Proces rozšiřování

Budoucí rozšíření představuje pro správu Unie obrovskou výzvu. Má ohromné důsledky pro čtyři aspekty, které jsme naznačili výše, a které má dobře spravovaná Unie splňovat. Vstup by neměl být příliš snadný. Evropská unie musí mít na paměti, že nesmí zajít příliš daleko – vybudovat Evropu tak rozsáhlou, že nebude schopná plnit svoje sliby. Fungování EU by se nemělo v žádném případě obětovat rozšiřování.

Dobře řízené rozšiřování má stále potenciál rozšířit oblast evropské vlády práva a lidských práv a podpořit demokratickou povahu nových členů. Může zvětšit vnitřní trh, největší jednotný trh, který přispívá k větší ekonomické stabilitě a prosperitě. Mohlo by posílit hlas Evropy ve světě. Avšak pokud bude probíhat unáhleně, bude špatně připravené a zahájené bez všeobecné shody na sdílených hodnotách nebo budoucích cílech, učiní Unii nezvratně neschopnou. Kritická analýza přínosů každé žádosti musí zahrnovat pečlivé zvážení aktuální integrační kapacity Unie i žadatele.

Třebaže se uznává, že podle smluv mají evropské země právo přihlásit se k přistoupení k Unii, je třeba jasně vymezit hranice Unie, aby se mohla Unie postavit výzvam, před kterými stojí, udržet si vnitřní soudržnost a integrovat západní Balkán. Jakmile dojde k dohodě, navrhuje se, aby pak následovalo nezanedbatelné období v délce možná patnácti let, než budou uzavřena jednání o dalším rozšíření. Unie bude muset vyvinout soudržnou a obzvláště zaměřenou politiku vzhledem ke svým sousedům, aby mohla zachovat spolupráci a přínosné a stabilní vztahy se všemi dotčenými zeměmi.

Institucionální aparát

Struktura Unie prodělala v uplynulých 20 letech hluboké změny. Vznikly 4 důležité smlouvy, a pátá má být finalizována a pak ratifikována 27 členskými státy v příštích 12 měsících. Tyto události ani jejich výsledek nemohl nikdo předvídat.

Občané EU by však uvítali přestávku v institucionálních změnách. Nejen proto, aby mohli pochopit, za co EU odpovídá, ale také co dělá, aby se vypořádala s budoucími globálními výzvami. A tak by se měly všechny změny institucionálního aparátu Unie dělat pouze tehdy, pokud zlepší účinnost a průhlednost při plnění jim přidělených úkolů.

Aby se unie stala účinnějším globálním hráčem, mohlo by jí pomoci využití pružnější formy „posílené spolupráce“. Ta by mohla zvýšit proveditelnost a přijatelnost nově navrhovaných politik. Zvýšená spolupráce těch, kdo ji chtějí a jsou jí schopni, by zemím umožnila zahájit spolupráci v těch funkcích, kde ji skutečně potřebují, a ne aby byly nuceny do spolupráce týkající se funkcí, kterých se chtějí ujmout samy.

Účinná správa

Je třeba zlepšit zaměření na kompetentní a účinnou správu politik Unie. I když jsou jednání o nových smlouvách nebo přijímání nových členů (jako Bulharska a Rumunsko) užitečnou kroužkou, která odvrací pozornost od každodenních záležitostí, občané EU chtějí mít pocit, že peněžní prostředky jsou náležitě spravovány a chtějí se účastnit diskusí a rozhodování Unie.

Všechny síly by se měly napřít k využívání nových technologií, zejména internetu, aby se tak usnadnila účast Evropanů v činnostech EU, a to jak vzhledem k tvorbě politik tak i rozhodovacímu procesu. Budoucí výzvy umožní řešení důležitých otázek se zapojením všech, kdo chtějí být vyslyšeni.

Multipolární svět – rozhodující úloha transatlantického partnerství

ANALÝZA

Analyzovali jsme zde budoucí globální výzvy a podrobně jsme se věnovali 4 hlavním oblastem významu v příštích 20 letech. Bude třeba naplánovat nové politiky a do globálního systému bude třeba přijmout různé hráče, protože svět je stále více multipolární. Oblasti trvalého geografického významu budou nepochybně zahrnovat Čínu, Rusko, Indii, Střední východ a Afriku. Pokud je pravda, že politické výzvy, které jsme analyzovali, mají dlouhodobou povahu a budou vyžadovat intenzivní evropskou spolupráci, je také jisté, že tyto výzvy budou z hlediska západního světa lépe uchopeny, pokud se za tím účelem prohloubí transatlantické partnerství. Jaký je stav tohoto vztahu v současnosti a jaký bude mít asi význam v roce 2025?

Kvůli hořkým sporům mezi Spojenými státy a některými evropskými spojenci ohledně Iráku transatlantický vztah nevidaně ochladl. Konec studené války a rozpad Sovětského svazu odhalil ostré rozdíly v hodnotách a zájmech mezi oběma stranami Atlantiku, které byly do té doby překryty mnohem důležitější nutností zastrašit společného nepřítele. Transatlantické partnerství směřovalo k postupnému, ale nevyhnutelnému rozdělení, pokud ne roztržení. Narůstala obava, že se Evropa zapojí do „forum-shopping“ a bude zanedbávat svůj klíčový vztah se Spojenými státy tím, že se v konkurenčních bilaterálních vztazích bude oddávat spíše nahodilé politice.

Do roku 2005 se však do transatlantických vztahů vrátila určitá zdvořilost a skromnost. Představitelé na obou stranách Atlantiku se snažili, aby bylo období rozvratu transatlantické spolupráce za nimi. Za tímto novým sblížováním je částečně i náklonnost k transatlantickým vztahům. Navzdory určitým nepopiratelným odlišnostem sdílejí transatlantičtí partneři i nadále důležitější hodnoty a zájmy než jakékoli jiné dva regiony na světě. Vzhledem k politické a kulturní spřízněnosti a mnoha společným východiskům a vazbám zůstávají Spojené státy a Evropa navzájem svými přirozenými partnery.

Co je však důležitější nebo tato spřízněnost, je na obou stranách uznání skutečnosti, že Evropa a Spojené státy čelí v rychle se měnícím globálním prostředí podobným výzvám a obě země mají mnoho co ztratit, pokud se s nimi nevyrovnejí úspěšně. V protikladu k oblíbenému obrazu rozcházejících se zájmů se zdá, že se širší politické programy na obou stranách Atlantiku sblížují. Političtí představitelé, učenci i veřejnost na obou stranách Atlantiku se čím dál více shodnou na strategických výzvách, před kterými jejich země v 21. století stojí.

Evropané i Američané se například nadále těší prospěchu z procesu globalizace a vidí příležitosti, které nabízí. Stejně je však znepokojují některé „temné stránky“ tohoto procesu. Američané i Evropané sdílejí stejné obavy o ekonomické a společenské důsledky probíhajících změn globální ekonomiky. Například silná konkurence ze strany Číny a Indie a související otázky zaměstnanosti, outsourcingu a potřeby reformovat sociální systémy byly důležitými tématy voleb do kongresu v roce 2006 i francouzských prezidentských voleb v tomto roce.

Politici představitelé na obou stranách si tedy naléhavě uvědomují potřebu lépe zvládat proces globalizace a jeho následků. Spojené státy a Evropská unie mají společný zájem na tom, začlenit nově se objevující ekonomické velmoci jako Indie a Čína do rámce pravidel, kterými se globální ekonomika řídí. Dále se shodnou na tom, že je v zájmu obou podporovat to, aby tyto země uznaly a dodržovaly pravidla, normy a standardy, ať už v přístupu na trh, právech duševního vlastnictví nebo bezpečnosti výrobků.

Jednou často uváděnou oblastí, kde jsou mezi transatlantickými partnery neshody, je otázka globální bezpečnosti. Ale třebaže existují rozdíly v prioritách a přístupech, jako je například otázka legitimacy a použití ozbrojené síly, obě strany se shodnou na bodech bezpečnostního programu. Je to potřeba potlačit šíření zbraní hromadného ničení, účinněji bojovat proti mezinárodnímu terorismu a nabídnout pomoc mnoha slabým či hroutícím se státům na celém světě.

Nejde jen o to, že od zveřejnění široce diskutované zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) sdílí veřejnost na obou stranách Atlantiku obavy z důsledků klimatických změn. Souvisí s tím i rostoucí povědomí o čím dál silnější globální soutěži o energetické zdroje a strategické důležitosti stabilních a bezpečných dodávek energií.

Seznam problémů, kterých si jsou obě strany Atlantiku vědomy, je dlouhý a zahrnuje i společné zájmy na řešení vzrůstající nestability na Středním východě a pokroku v mírovém procesu mezi Palestinci a Izraelci, podpoře programu globálního rozvoje a řešení současné slepé uličky, ve které se nacházejí jednání o liberalizaci obchodu, i na prosazování demokratických hodnot a správy.

V diskusích o oblasti působnosti posílené transatlantické spolupráce se často opomíjí jeden aspekt transatlantických vztahů. Spojené státy i Evropa zažívají od počátku 90. let dosud nevídané období ekonomické integrace, která dala vzniknout jediné transatlantické ekonomice. Navzdory bombastické reklamě znovu se objevující Číny a Indie zůstávají Spojené státy a Evropská unie navzájem svými nejdůležitějším zdrojem i cílem přímých zahraničních investic. Hospodářské vztahy USA a EU představují 3 bilióny \$ ročně. Obě země jsou spíše než obousměrným obchodem (mělká forma integrace) provázány zahraničními investicemi a přidruženými (což jsou nejhlubší formy ekonomické integrace). Přeshraniční obchod ve skutečnosti představuje pouze 20 % transatlantického obchodu.

Vzájemné investiční toky jsou stále významně vyšší než investice USA nebo EU v Číně, Indii nebo jinde. Totéž platí pro obrat a zisk, který mají společnosti z USA a EU z operací na druhé straně Atlantiku. A transatlantická ekonomika na obou stranách Atlantiku přímo poskytuje 14 milionů pracovních míst.

V důsledku vysokého stupně transatlantické ekonomické integrace mají politická a regulační rozhodnutí na jedné straně Atlantiku čím dál větší dopad i na podniky a spotřebitele na straně druhé. Avšak třebaže transatlantická ekonomika je realitou pro podniky, politici představitelé mají stále co dohánět. Rámec pro posílenou politiku EU-USA a spolupráci v právní úpravě však teprve vzniká.

Jak tvrdí Joseph Quinlan, proces globalizace táhnou transatlantické trhy. V důsledku úrovně transatlantické ekonomické integrace si Spojené státy a Evropa – celkem doslova – jednoduše nemohou dovolit transatlantické odtržení. Jejich ekonomická prosperita a bezpečnost jsou navzájem čím dál více provázány. Žádná ze stran tak nemůže považovat transatlantickou ekonomiku za samozřejmost. USA a EU ve skutečnosti sdílejí zájem na pokračování transatlantické ekonomické integrace, která by sloužila nejen k podpoře ekonomického růstu a prosperity v transatlantické oblasti, ale také by pojistila USA i EU proti větším výkyvům v obchodu v důsledku nově se objevujících ekonomických velmocí a nestability globálního hospodářství, která bude jejich nadvládou doprovázet.

K tomu, aby se zachovala převaha transatlantické ekonomiky a umožnil se jí plný rozvoj jejího potenciálu, je nutná posílená transatlantická spolupráce při rozhodování o záležitostech ekonomických i právní úpravy a také odstranění zbývajících netarifních překážek obchodu a investic, které by transatlantický trh doplnily. Rámec pro podporu transatlantické ekonomické integrace, který byl přijat na summitu USA-EU v roce 2007, představuje v tomto směru důležitý krok. Aby však byla tato dlouhodobá iniciativa úspěšná, bude třeba podpora a dohled na nejvyšší politické úrovni.

Vzhledem ke svým společným hodnotám a sdíleným zájmům, svým silným politickým a ekonomickým vazbám a dlouhé zkušenosti úspěšné spolupráce zůstávají země Evropské unie a Spojené státy navzájem svými přirozenými a neodmyslitelnými partnery, a společně čelí globálním výzvám. Ani Spojené státy ani Evropská unie nemohou doufat, že uspějí, když budou jednat na vlastní pěst. Ani jejich vztahy se třetími stranami nemají hloubku jako transatlantické partnerství, aby měly stejnou vyhlídku na úspěch.

Transatlantičtí partneři mají dobrou pozici na to, aby společně čelili výzvám, před kterými stojí. V dohledné budoucnosti Spojené státy zůstanou jedinou světovou supervelmocí s významnou politickou, ekonomickou i vojenskou silou a globálním vlivem, a Evropská unie dnes představuje největší integrovanou ekonomiku na světě. EU a USA společně představují více než 40 procent světového HDP a stále se těší čelním pozicím a nezanedbatelnému vlivu v mezinárodních organizacích, jako je Organizace spojených národů, Světová obchodní organizace, Mezinárodní měnový fond a Světová banka. Když se dohodnou na normách a předpisech, často vytvoří nový globální „zlatý standard“. A oba regiony jsou dvěma největšími dárci rozvojové pomoci a mají na celém světě důležitý politický vliv.

Na tomto pozadí je oblast působnosti posílené transatlantické spolupráce, která je v zájmu obou stran, obrovská. Účinná reakce na výzvy, jež jsme uvedli výše, bude záviset na posílené spolupráci EU-USA a určitě i na jejich vůdčí úloze. Na obou stranách však existují důležité překážky, které tuto spolupráci komplikují.

Některé klíčové problémy posílené spolupráce EU-USA přímo souvisejí s otázkami, kterými jsme se zabývali v předešlé kapitole. Evropská unie bude efektivnější, když zvýší své úsilí stát se schopnějším globálnějším hráčem, a tak i globálním partnerem pro Spojené státy. Bude muset konsolidovat své institucionální struktury, rozhodovací procesy, schopnosti a zejména pravomoci v zahraniční politice. Spojené státy se budou na druhé straně muset podělit o svou autoritu v partnerství sobě rovných. Ještě důležitější je, že mezi politickými

představiteli Spojených států stále existuje tendence pohlížet na transatlantické vztahy poněkud úzkým prismalem bilaterálních vztahů a/nebo aliance NATO se zaměřením na kolektivní bezpečnost.

Oba tyto aspekty ukazují na strukturálnější deficit vztahů mezi EU a USA. Na jedné straně dochází pouze k malému pokroku v řešení a restrukturování vztahu mezi NATO a Evropskou unií. Na druhé straně, což je možná důležitější, když uvažujeme o rozličných výzvách, před kterými transatlantičtí partneři stojí, EU a USA pro strukturovanou spolupráci stále chybí pevný základ a zastřešující rámec. Ukazuje se, že nová Transatlantická agenda z roku 1995 nestačí k tomu, aby založila efektivní spolupráci, a to nejen kvůli pouze částečnému provádění jejích ustanovení, ale je dnes už i značně zastaralá. Mezi Spojenými státy a Evropskou unií existuje přespříliš ad-hoc nebo odvětvově specifických dialogů a dalších fór pro výměnu a spolupráci. Účinná spolupráce bude záviset na stálejších a dobře strukturovaných způsobech spolupráce, které na obou stranách zajistí politický dohled na nejvyšších politických úrovních.

Nakonec bude třeba účinněji zvládnout některé z odlišných zájmů a přístupů, které mezi Spojenými státy a Evropskou unií nepopíratelně existují. Některé mají svůj původ v odlišné politické kultuře a geografické pozici. EU například vnímá svoje vztahy s Čínou jako primárně ekonomické, zatímco USA vidí Čínu jako politický a bezpečnostní problém, a to v důsledku její regionální úlohy a závazků k Japonsku a Tchaj-wanu. Další rozdíly však jednoduše jítí vysoce moralistické diskuse – ať už se jedná o trest smrti nebo geneticky modifikované organismy.

POLITICKÉ MOŽNOSTI

Třebaže ostatní bilaterální vztahy mezi Evropskou unií a třetími stranami jsou důležité, ne všechny bilaterální vztahy jsou rovnocenné. Unie musí nyní zajistit, aby se její partnerství se Spojenými státy plně odrazilo na všech úrovních její činnosti. Když budou blíže spolupracovat, mohou rozvinout úzkou spolupráci s dalšími klíčovými spojenci, jako je Japonsko nebo Indie, a společně se vypořádat s budoucími problémy.

Aby bylo možné tento základní přístup ke globálním záležitostem v 21. století úspěšně realizovat, jsou nutná specifická opatření. Musíme:

- uznat, že vzniká multipolární svět; význam spolupráce transatlantických partnerů na prosazování západních zájmů a hodnot je větší než kdy dříve, a to hlavně v nalezení společné pozice k vypořádání se s globálními výzvami;
- zajistit, aby byly vazby mezi NATO, EU a USA efektivně strukturované – napojené na spojence v celosvětovém měřítku – aby bylo možné se vypořádat s globálními problémy,
- prosazovat společné akce EU a USA všude tam, kde je to možné, hlavně na celosvětových a regionálních fórech; uzavřít smlouvu o partnerství mez EU a USA, která by takové akce podpořila;
- pracovat na dokončení transatlantického trhu do roku 2015, aby se posílila dvoustranná výměna a povzbudil globální ekonomický růst;
- vybudovat těsnou spolupráci v oblasti energetiky a životního prostředí, která by podpořila globální akce;

- zvolit rozpadající se státy jako prioritu vzájemné spolupráce EU a USA - rozvoj tohoto přístupu by mohl představovat základ zahraniční pomoci EU a operací zahraniční pomoci, aby se zajistily spolehlivější způsoby plánování spolupráce EU a USA a jejich účast na pomoci;
- formulovat návrh společné bezpečnostní strategie založené na stávajících dokumentech (USA 2006, EU 2003); propojit jej s přezkumem strategického konceptu NATO;
- a konečně uznat nezbytnost rozsáhlé reformy OSN, které by zohledňovala odlišné celosvětové zájmy v roce 2025.
-

V. Závěry

Není možné přesně odhadnout, jaké podmínky tu budou v roce 2025. Tento dokument však jasně zdůrazňuje mnohé trendy, které nemohou evropští političtí představitelé přehlížet. Rozeznáváme zde důležitost každého z těchto trendů a uzavíráme, jaké akce mají ti, kdo odpovídají za programy politických stran, podniknout, až to bude třeba. Klíčové myšlenky tohoto dokumentu jsou následující:

- V diskutovaných otázkách dochází k významné změně rytmu; dochází k přechodu od potíží s ústavou k budoucím globálním výzvám; změny probíhají stále rychleji a existuje dojem, že Evropa na ně nereaguje dostatečně rychle;
- Tyto budoucí výzvy mají významnou šířku i hloubku. Mají také dlouhodobou povahu – krátkodobá náprava zde není řešením;
 - Ve vyvíjejícím se globálním prostředí není žádný členský stát schopen vyřešit tyto problémy sám. EU zde musí hrát vedoucí úlohu a napomáhat a rozvíjet porozumění toho, co budou tyto výzvy pro občany EU znamenat, a povzbuzovat je, aby do budoucnosti hleděli s optimismem a důvěrou;
 - V multipolárním světě musí být Evropa v kontaktu se všemi hráči, avšak nezbytné k řešení těchto problémů budou užší transatlantické vazby, zejména ve vztahu k ekonomice, energetice/životnímu prostředí, stejně jako k bezpečnostním otázkám. Bude potřeba nová struktura transatlantického partnerství;
 - V globalizovaném světě založeném na digitální ekonomice bude mít největší význam jednotlivců. Z tohoto důvodu je třeba přizpůsobit zaběhané administrativní postupy EU a jejich členských států, aby se modernizovala evropská správa věcí veřejných. Veřejnost má v úmyslu využít nových technologií, aby političtí vůdci přijali svou odpovědnost a aby prosazovala politické změny.
 - EU by se neměla tolik soustředit na posunování hranic na východ; měly by být skutečně vymezeny hranice EU a mělo by být stanoveno dostatečně dlouhé období na to, aby se konsolidovala vnitřní soudržnost Unie. Je třeba věnovat více času i úsilí řešení naléhavých otázek, které již nelze odkládat – zejména v následujících politických oblastech:
 - Globální konkurence – potřeba radikální revoluce IT v evropském vzdělávání, inovačního a podnikatelského ducha se zvláštním odkazem na konkurenci uvnitř vzdělávacího systému;
 - Demografie a přistěhovalectví – stárnutí obyvatelstva bude mít na všechny aspekty života v Evropě dalekosáhlé dopady – důchody, doprava, bydlení, atd.; zejména musí být uznána

potřeba změny trhu práce směrem k práci na částečný úvazek a potřebě větší selektivity, pokud jde o přistěhovalce;

- Terorismus a bezpečnost – je třeba zajistit přežití západní demokracie a zdůraznit povahu radikálních ideologií, a to se zvláště pozorností věnovanou prosazování mezikulturních vazeb atd.; Unie musí nadále upřednostňovat podporu demokracie a lidských práv na celém světě;
 - Energetika a životní prostředí – naléhavá potřeba rozvinout nové technologie jako je palivový článok, které poskytnou větší nezávislost Evropy na zabezpečování dodávek ze Středního východu nebo Ruska. Změnit obecně sdílený názor na jadernou energii;
 - Životní prostředí – Řešení problému klimatických změn podporou výzkumu a investic k nalezení nových technologií, které mohou zlepšit způsob, jak na Západě žijeme v našem životním prostředí a s ním;
- Uznat, že všechny tyto problémy jsou vzájemně provázané. Inovace souvisí s demografií a přistěhovalcům, přistěhovalci s terorismem a bezpečností, bezpečnost s otázkami životního prostředí a energetiky;
 - Nakonec pokud se podaří, aby tato práce upozornila politické představitele na nebezpečí, která jsou před námi, měla by být pravidelně aktualizována, poněvadž vztahy mezi jednotlivými otázkami se jistě změní v důsledku průběhu událostí... Do roku 2012?

Sít' evropských idejí
EPP-ED, Evropský parlament, Rue Wiertz, 1047 Brusel, Belgie
www.ein.eu